

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ГОСТРИХ ПИТАНЬ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ:**

∨ *Ідея федералізації
у інформаційному просторі*

∨ *Сепаратизм:
сучасні реалії в Європі та Україні*

- **СУДОВА СИСТЕМА:**

∨ *Перспективи функціонування
в Україні Громадського суду*

∨ *Судові повістки*

№ 3 (61) ЛЮТИЙ 2014

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 3 (61) 2014

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

**Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»**

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Ідея федералізації
у інформаційному просторі.....4

Беззуб І.

Сепаратизм: сучасні реалії
в Європі та Україні.....6

Присяжна Л.

Перспективи функціонування в Україні
Громадського суду.....13

Кривецький О.

Накопичувальна пенсійна система:
шляхи впровадження.....16

Пестрецова О.

«Бути» чи «не бути» органічній продукції
в Україні?.....20

Шульга І.

Діяльність приватних детективів
в Україні та світі.....23

Полтавець С.

Захист тваринного світу:
чи доцільні такі зміни в законодавстві.....26

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Єфімов О.

Судові повістки.....29

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....31

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

18 лютого 2014 р. набрав чинності наказ Міністерства юстиції України № 326/5 «Про внесення змін до Положення про здійснення державного нагляду за дотриманням законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

У загальних положеннях документа зазначено, що державний нагляд за дотриманням державними реєстраторами законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців здійснюється Державною реєстраційною службою України шляхом проведення перевірок, у тому числі:

– перевірок розгляду документів, що надійшли до державних реєстраторів, щодо проведення державної реєстрації юридичних осіб, розмір статутного (складеного) капіталу яких або їх засновників (учасників) становить понад 10 млн грн (далі – визначена юридична особа), крім дій, що проводяться у випадках, встановлених ч. 11–14 ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», на наявність підстав для залишення документів без розгляду та відмови в проведенні державної реєстрації юридичних осіб;

– перевірок розгляду судових рішень, якими визнано неправомірним/незаконним вчинення державним реєстратором дій, та судових рішень про визнання повністю або частково недійсними рішень загальних зборів засновників (учасників) юридичної особи, що набрали законної сили (далі – судові рішення), на предмет змін у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (далі – Єдиний державний реєстр) шляхом внесення відповідних записів.

Укрдержреєстр / РС Головного управління юстиції при здійсненні державного нагляду за дотриманням державними реєстраторами законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців має право:

– ознайомлюватись з реєстраційними справами юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців (далі – реєстраційна справа),

документами, поданими для проведення реєстраційних дій, та іншими документами, необхідними для здійснення нагляду, та отримувати їх копії у паперовій та електронній формі, а також отримувати іншу інформацію з питань, що виникають під час здійснення нагляду;

– відбирати пояснення державних реєстраторів та працівників реєстраційних служб районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних, міжрайонних управлінь юстиції;

– переглядати електронні реєстраційні справи та зведену статистичну інформацію з Єдиного державного реєстру;

– вживати заходів до запобігання порушенням у сфері державної реєстрації юридичних осіб та приймати відповідні обов'язкові до виконання рішення;

– вимагати припинення дій, які перешкоджають проведенню перевірки;

– перевіряти повноту усунення порушень і недоліків, виявлених під час попередніх перевірок.

Перевірка проводиться на підставі доручень Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, Укрдержреєстру; звернень народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад; звернень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, державних реєстраторів; скарг та звернень фізичних і юридичних осіб тощо.

Повторна перевірка з питань, які вже були предметом перевірки, не допускається. Строк проведення виїзної перевірки становить не більше п'яти робочих днів, який у разі потреби може бути подовжений наказом Укрдержреєстру / РС Головного управління юстиції до 10 робочих днів.

Строк, який надається для усунення виявлених під час перевірки порушень і недоліків, визначається в кожному випадку окремо, але не більше одного місяця з дня отримання довідки про проведення перевірки.

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Ідея федералізації у інформаційному просторі

Ініціатори:

ПР – О. Єфремов,
В. Колесніченко,
О. Царьов,
М. Левченко,
М.Добкін;

КПУ,

ГО «Український вибір»;

Радник президента РФ
Сергій Глазьев
депутат Державної думи Росії
Костянтин Затулін

4

- 1** Вихід із політичної кризи та метод розв'язання соціально-політичних проблем
- 2** Можливість зняти політичні та культурні протиріччя між регіонами
- 3** Альтернатива стихійному і кривавому розпаду – «югославському сценарію»
- 4** Фінансова децентралізація

ІДЕЮ ПІДТРИМУЮТЬ експерти дослідницьких установ:
Research&Branding Group
Київського центру політичних досліджень і конфліктології

Інституту країн СНД
Експертного совета при Комитете по делам СНГ
Государственной Думы РФ

громадських організацій
Європейського інституту політичної культури
Центру політичного маркетингу
Центру «Третій сектор»
ГО «Український вибір»

 Альтернатива - істотне розширення повноважень місцевих органів влади/делегування повноважень регіональним і місцевим громадам за польським сценарієм

8

- 1 Не може бути інструментом розв'язання сучасної суспільно-політичної кризи
- 2 Стане інструментом легітимації розколу країни
- 3 В умовах політичної кризи дестабілізує Україну, несе загрозу суверенітету і цілісності держави
- 4 Провокація ворожих до України сил з-за кордону/гра на іноземні інтереси
- 5 Неефективна через нинішню дотаційність більшості областей
- 6 Відповідна реформа оцінюється в 100 млн. доларів
- 7 Не підтримується більш, ніж половиною населення – Інститут соціології НАН України
- 8 Підміняє поняття місцевого самоврядування

ІДЕЮ КРИТИКУЮТЬ експерти дослідницьких і наукових установ:

Інституту соціології НАН України
 кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
 ДонНУ
 Інституту глобальних стратегій
 Центру прикладних політичних досліджень «Пента»
 Європейського інституту інтеграції та розвитку
 Школи політичної аналітики НУ КМА
 компанії «Berta Communications»
 Інституту політичного аналізу та міжнародних
 досліджень

Міжнародного інституту гуманитарно-політичних досліджень

громадських організацій
 фонду «Українська політика»
 Комітету виборців України

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Сепаратизм: сучасні реалії в Європі та Україні

Більшість сучасних держав є багатоетнічними утвореннями, тому актуальною залишається потреба врахування етнопонаціональних особливостей у їхній внутрішній політиці. Часто окремі етнічні групи прагнуть до реалізації своїх інтересів у політичній, економічній, культурній сферах. В умовах глобалізації ці прагнення стають властивими дедалі більшій кількості етносів, а відтак актуалізується проблема сепаратизму. «Сепаратизм» (від лат. *separatus* – окремий) – рух за територіальне відокремлення частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній її частині автономного статусу за національними, мовними, релігійними або іншими ознаками. Виникнення чи активізація сепаратистського руху можливі за наявності принаймні двох умов – дискримінації етнічної спільноти з боку державної влади та формування активної політичної еліти, здатної очолити цей рух.

У літературі зустрічаються дані, згідно з якими в другій половині ХХ ст. існували 50 основних вогнищ сепаратизму, що охоплюють територію 12,7 млн км² із населенням 220 млн осіб. Виділяють шість географічних типів сепаратизму, сформованих на чотирьох континентах (в Австралії нині сепаратистських рухів не зафіксовано). До західноєвропейського типу відносять 8 країн, до східноєвропейського – 12, до ісламського – 6, до азіатського – 14, до африканського – 6 і до американського – 4. Так, у 20 осередках конфлікти мають озброєний характер, що особливо властиво азійському регіону. Фахівці звертають увагу й на те, що етнічні конфлікти найчастіше спалахують тоді, коли загальне соціально-економічне становище в країні різко погіршується і (або) настає політична нестабільність. Яскравим підтвердженням цього можуть служити країни СНД після розпаду СРСР чи країни Східної Європи після краху світової соціалістичної

системи. Як показує історичний досвід, жодна з держав не убезпечена від загрози сепаратизму, включаючи високорозвинуті й багаті країни.

Проблема сепаратизму є «каменем спотикання» двох засадничих принципів міжнародного права: принципу територіальної цілісності держав і принципу самовизначення народів. Необхідність узгодження цих принципів наголошувалася в безлічі міжнародно-правових актів. Так, у Декларації ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам (1960 р.) заявлялося, з одного боку, що всі народи мають право на самовизначення, тому вільно встановлюють свій політичний статус і здійснюють економічний, соціальний і культурний розвиток, а з іншого – стверджувалося, що будь-яка спроба, спрямована на часткове або повне зруйнування національної єдності й територіальної цілісності країни, несумісна з цілями і принципами Статуту ООН. Декларація про принципи міжнародного права (1970 р.) однією з основних ідей співробітництва держав проголосила принцип рівноправності й самовизначення народів, який передбачає, зокрема, і право на відокремлення та створення самостійної держави. Проте одночасно наголошувалося: «ніщо у вищенаведених абзацах не повинно тлумачитися як таке, що санкціонує або заохочує будь-які дії, які вели б до розчленовування, або часткового чи повного порушення територіальної цілісності або політичної єдності суверенних і незалежних держав, що діють з дотриманням принципу рівноправності і самовизначення народів... внаслідок цього мають уряди, які представляють весь народ, який належить до цієї території, незалежно від раси, віросповідання чи кольору шкіри».

Юридичний аспект, безумовно, передбачає розгляд сепаратизму не як якоїсь ідеології, а як певної цілеспрямованої юридично значущої

діяльності, поведінки, що підпадають під правове регулювання. При цьому слід мати на увазі, що реалізація національно-культурних і релігійних інтересів етнічних спільнот, які проживають у межах конкретної держави (в тому числі і вирішення питань, пов'язаних з територіальним відокремленням), може здійснюватися як правовими, так і протиправними засобами й методами. До правових засобів відносяться вибори представників відповідної етнічної групи до органів місцевого самоврядування та до органів державної влади, місцевий референдум, що проводиться з питань організації побуту, національно-культурного розвитку тощо, референдум з питання сецесії, реалізація принципів національно-культурної автономії тощо. Правомірне відділення території від держави може мати місце, якщо воно здійснюється відповідно до Конституції, інших законів відповідної держави або ж у межах реалізації права народів на самовизначення (найчастіше в законодавстві передбачається саме проведення референдуму). На практиці конкретна держава сама дає правову оцінку діяльності осіб, які ратують за відділення, – вона або дозволяє, або забороняє, згідно із законодавством таку діяльність (пропаганду, виступи в парламенті, засобах масової інформації). Нерідко виникненню й розвитку сепаратизму сприяє і втручання зовнішніх сил в етнічний конфлікт.

З погляду міжнародного права, сепаратизм має визначатися як явище протиправне, тобто таке прагнення населення тієї чи іншої території до відділення з метою державного відокремлення або приєднання до іншої держави, яке суперечить міжнародному праву. Окремі ознаки сепаратизму як протиправного явища знайшли відображення в резолюції Генеральної Асамблеї ООН, що затвердила Декларацію про принципи міжнародного права (1970 р.). Показово, що першим міжнародним договором, у якому міститься визначення сепаратизму, закріплено його сутність, стала Шанхайська конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом 2001 р. Аналіз міжнародних документів показує,

що спільна правова оцінка сепаратизму має місце у відносинах між державами, у яких існує загроза цього протиправного явища. У той же час у рамках двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів нині не передбачена система заходів, що дозволяють комплексно протидіяти сепаратизму як соціально небезпечному явищу. Боротьба сепаратистів за відділення тієї чи іншої території від держави, здійснювана окремими особами, групами осіб, партіями, рухами, нерідко супроводжується використанням терористичних методів насильства. Тому, на жаль, держави, як правило, обмежуються боротьбою з тероризмом, хоча наслідки сепаратизму можуть бути набагато важчими для них, їхніх народів, міждержавних відносин.

Інколи впливові держави для задоволення своїх геополітичних інтересів маніпулюють міжнародними правовими документами. Зокрема, «непоміченим» протягом десятиліть залишається прагнення курдів до відокремлення від Туреччини; іспанські та французькі баски століттями ведуть боротьбу за створення своєї держави; корсиканці постійно заявляють про бажання скористатися правом на самовизначення. Невирішених проблемних історій з етнічними меншинами на території розвинутих країн Європи достатньо багато. Утім, попри етнічні проблеми, Європа швидко й активно розв'язала проблему Косова за рахунок територіальної цілісності Республіки Югославія. Багатьма експертами це було однозначно сприйнято як реалізацію геополітичних розрахунків на Балканах.

Росія активно придушує чеченський сепаратизм на Кавказі, пояснюючи це необхідністю збереження територіальної цілісності Російської Федерації. Разом з іншими аргументами представники російської еліти доводять, що переглядати етнічну та політичну карту багатонаціонального Кавказу вкрай небезпечно, оскільки можна запустити механізм незворотного макроконфлікту в регіоні. На підтвердження такої позиції російські дослідники наводять аргумент, що світова спільнота сьогодні не має дієвих правових норм і механізмів їхньої реалізації, з допомогою яких

розв'язання етносепаратистських конфліктів стало б керованим і супроводжувалося б системою санкцій до порушників. Разом з тим Росія вступає в конфлікт із Грузією та підтримує сепаратизм Абхазії та Південної Осетії.

Це лише окремі, проте симптоматичні, приклади міжнародної практики подвійних стандартів у міжетнічних конфліктах. Цілком очевидним тут є факт маніпулювання нормами права щодо територіальної цілісності й права на самовизначення.

На тлі нових об'єктивних геополітичних обставин усі недосконалості й проблеми системи міжнародного права стають дедалі очевиднішими. Це дає додаткові приводи для зародження та активізації сепаратистських дій з боку представників етнічних меншин.

У сучасній Європі сепаратизм поширене явище. Чимало оглядачів вважають такі тенденції не менш сильними, ніж інтеграційні. Так, наприклад, РІА «Новости» прогнозує, що в ХХІ ст. у Старому Світі теоретично можуть виникнути понад 10 нових держав.

На європейському континенті налічується 43 повноцінні держави й дві частково визнані країни. В останні десятиліття ХХ в. на території Європи утворилося кілька нових малих держав, у тому числі країни Балтії і країни, що виникли на території колишньої Федеративної Республіки Югославії. Водночас в окремих провінціях великих країн Європи також залишається проблема сепаратизму – це каталонці і баски в Іспанії, Бретань і Корсика у Франції, Північна Ірландія і Шотландія в Об'єднаному королівстві Великобританії і Північної Ірландії.

Іспанія має у своєму складі відразу дві великі області зі стійким прагненням до незалежності – Басконію і Каталонію. У Басконії боротьба за незалежність вилилася в діяльність терористичного руху ЕТА. З 1958 р. ця організація здійснила безліч терактів з метою відторгнення регіону від Іспанії, що призвели до смерті понад 800 осіб. У Каталонії протестний рух за незалежність завжди мав м'які, конституційні форми. Обидві області мають широку автономію в складі іспанської держави – самі призначають поліцію і суди,

відають освітою, будівництвом і медициною. У Каталонії і країні басків є свій парламент і свій уряд, а ось податкові надходження і розподіл фінансів, оборону, зовнішню політику й найважливіші аспекти внутрішнього порядку контролює Мадрид. Практичної користі для досягнення незалежності не приніс ні багаторічний баскський тероризм, ні скрупульозна каталонська законослухняність. Згідно з іспанською Конституцією, за центральними властями залишається вирішальне слово в наданні суверенітету будь-якій провінції.

Парламент Каталонії 23 січня 2013 р. прийняв декларацію з питання відокремлення регіону від Іспанії, яка проголошує Каталонію «суверенним політичним і правовим суб'єктом». Ухвалення документа має радше символічне значення, однак низка експертів упевнена, що рішення депутатів стало важливим кроком на шляху до проведення в Каталонії референдуму з питання відділення від Мадрида. Очікується, що він відбудеться в іспанській автономній області у 2014 р.

Невизнання на законодавчому рівні регіональної корсиканської ідентичності («природної» та історичної) є постійним джерелом серйозного внутрішньодержавного конфлікту і предметом занепокоєння всіх французьких урядів незалежно від їх політичної належності (як лівих, так і правих). Це протистояння має виражений насильницький характер; воно неодноразово призводило до спалахів тероризму різної інтенсивності: між 1971 та 1998 р. на Корсиці було здійснено 45 політичних убивств; протягом двох років (1995–1996) зареєстровано 1172 терористичні акти з використанням вибухових пристроїв. Спроби як мирного розв'язання конфлікту шляхом надання Корсиці спеціального самоврядного або автономного регіонального статусу (соціалістичні уряди), так і жорсткі репресивні методи придушення радикального корсиканського націоналізму/сепаратизму з боку правих політичних сил не досягали успіху. Головною перешкодою були положення Конституції Франції, згідно з якими існує тільки одна «нація» – французька.

Сучасний стан корсиканського спротиву центральній владі характеризується поділом націоналістичних сил на автономістів та сепаратистів. Друга група завжди мала мілітаристську складову, вдавалася до терористичних актів і вважала насильство єдиним способом досягти незалежності.

Оглядачі зазначають, що сепаратизм як загроза державній цілісності актуальний і для Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Якщо сепаратистський уряд Шотландії доб'ється своєї мети на референдумі, проведення якого заплановано на вересень 2014 р., 300-річний союз Шотландії, Англії, Уельсу та Північної Ірландії стане на шлях дезінтеграції. Сполучене Королівство відразу втратить третину своєї території, 5 млн громадян і значну частину авторитету, а сепаратисти у Європі отримають обнадійливий приклад. Прогнозується, що ланцюгова реакція після розпаду країни спостерігатиметься далеко за її межами. Нині лідери сепаратистських рухів у всій Європі з неприхованим інтересом спостерігають за ходом дебатів у Шотландії. Безсумнівно, він надихне і фламандських націоналістів у Бельгії, і каталонців в Іспанії, та й тих же прихильників незалежності Північної Ірландії та Уельсу.

Сепаратизм є однією з головних загроз російській державності. Історія Росії показує, що зовнішнім силам ніколи не вдавалося домогтися розпаду країни. Втрати територій, загибель мільйонів людей під час «смут» відбувалися завдяки діяльності внутрішніх сил. 8 листопада 2013 р. до Державної думи внесено законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу Російської Федерації і Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення». Суть законопроекту полягає в тому, щоб сепаратистів позбавляти волі терміном до 20 років.

Перелік європейських регіонів, які прагнуть до суверенно-автономного існування, включає в себе саамів Фінляндії та Швеції, південнотирольську провінцію Італії, населений угорцями Секейський край Румунії.

Розширення географії огляду дає можливість включити до переліку канадський Квебек,

південноафриканський Трансвааль, китайські Тибет і Сіньцзян-Уйгурський автономний район.

Різні регіони в пошуках незалежності об'єднує спільна властивість – здебільшого мирний шлях досягнення суверенітету виявляється безперспективним. Право на самовизначення може гарантуватися законами й конституціями, але його здійснення зволікається на десятиліття, перекручується, спотворюється, «забовтується», економічно розмивається, ідеологічно деформується й у підсумку блокується. Сучасні держави бажають зберегти цілісність своєї території, економіки, населення, інфраструктури тощо, докладаючи до цього максимум законних, цивілізованих зусиль. Навпаки, усі вдалі спроби завоювання незалежності в недавньому історичному минулому проходили поза правовим полем. Вони були пов'язані з насильством, конфліктами й війною. Югославія розділена на окремі національні республіки під гуркіт міжусобної канонади. Косово відкололося від Сербії під акомпанемент натовських бомбардувань. Південний Судан отримав незалежність після тривалої війни, яка трансформувалася в тліючий внутрішній конфлікт. Еритрея відокремилася від Ефіопії після тривалих і виснажливих боїв. Мирне, дійсно «оксамитове розлучення» Чехословаччини на дві окремі держави виглядає рідкісним виключенням з насильницького правила здобуття незалежності.

На території колишнього Радянського Союзу сепаратизм є поширеним явищем, його наслідки – «гарячі точки» – збройні протистояння або війна: Росія (Чечня), Грузія (Абхазія та Південна Осетія), Молдова (Придністров'я).

У 2012 р. американський фонд Fund for Rease оприлюднив щорічний рейтинг країн за індексом загрози розпаду держави. При складанні списку враховувалися 12 критеріїв, які потенційно здатні призвести до розпаду тієї чи іншої країни, насамперед демографічні, економічні, політичні та військові чинники. Україна потрапила в категорію стабільних країн, зайнявши 113-тє місце між Ганою й Белізом. Вищий рейтинг серед пострадянських країн у Естонії – 149-тє місце.

Однак Україна має низку проблем, пов'язаних із спірними питаннями регіональної ідентичності. Останнім часом у країні часто лунають застереження щодо неминучого розколу України на кілька частин через нібито різючі відмінності між українцями різних регіонів. Українські та зарубіжні експерти, аналітики, історики, політики говорять про різні шляхи «розколу» України: громадянську війну або федералізацію. Найбільш зацікавленими в такому сценарії вважаються Російська Федерація, Угорщина, Румунія, Туреччина, які історично мають претензії до окремих українських територій.

Сучасні українські експерти виділяють кілька «гарячих» вітчизняних теренів, на яких є підґрунтя для подальшого розвитку сепаратистських настроїв. Це, зокрема, Крим, Закарпаття, Буковина та Донбаський регіон.

До останнього часу найбільш конфліктогенним уважалося «русинське питання» або феномен «політичного русинства». За кількістю національно-культурних груп та відверто сепаратистських організацій, Закарпаття є одним з лідерів у країні. Згідно з офіційним переписом населення, русинів у Закарпатті налічується всього кілька десятків тисяч. Однак активісти русинських об'єднань упевнені, що насправді багатьох представників їхньої народності насильно записують українцями, що спотворює реальну картину. Вони стверджують, що русини визнані національною меншиною в Словаччині, Польщі, Угорщині, Чехії та Сербії, але тільки не в самій Україні, де спроби домогтися подібного статусу натикаються на опір «українських націоналістів». Політична складність ситуації полягає в тому, що «українські націоналісти» завжди розглядали русинів як «проросійську меншість». Очільники «русинського» руху стверджують також, що жителі закарпатського краю мають мало спільного з українцями і ментально є ближчими до росіян.

У прийнятій 2007 р. декларації «Сойму підкарпатських русинів» звучали заклики до створення в Закарпатській області самоврядуваної адміністративно-національної території під міжнародним контролем та

введення паспортів для підкарпатських русинів як правонаступників Карпатоукраїнської держави. У 2012 р. лідер цієї організації, священник Української православної церкви Московського патріархату отець Димитрій Сидор був засуджений за заклики до сепаратизму.

Поширення русинського сепаратизму стримує нечисленність самих русинів – у всьому світі їх нараховується 3–4 млн. До того ж русини розпорошені серед десятків різних культурних, релігійних та політичних організацій. Певні політичні сили, які підтримують політичне русинство, є в Словаччині, Польщі, Угорщині, Росії.

На думку аналітиків, набагато більшу увагу слід приділяти угорській меншині в Закарпатті, яка становить близько 15 % від загальної кількості населення. Відомо, що офіційний Будапешт активно фінансує співвітчизників за кордоном. Так, лише у 2011 р. українським угорцям було виділено на 11 % більше коштів на культурні потреби, ніж у 2010 р. Фінансування угорської меншини в Україні масово здійснюється з державних і недержавних фондів, зокрема Фонду Дьюлі Йєша, що фінансує громадські об'єднання, Фонду при Міністерстві культури (фінансує культурні програми), Фонду «Апацой», що надає стипендії закарпатцям та багатьох інших.

Частина мешканців Закарпаття мають паспорти Угорщини (що є незаконним, згідно з українським законодавством про громадянство), отож формально підпадають під захист сусідньої держави. Угорщина, усупереч Шенгенському законодавству, розширила межі малого прикордонного руху з Україною з 30 до 50 км. Отже, тепер її вплив сягатиме далі і охоплюватиме більшу частину територій Закарпаття, де угорці є домінуючою етнічною групою.

У нинішній, складній для України суспільно-політичній ситуації, у частини угорського політикуму актуалізувалася спокуса остаточно закріпити за собою території, які вона завжди вважала своїм – Закарпаття (Угорську Русь), відторгнувши його від нинішньої Української держави. Якщо румунські претензії щодо Північної Буковини і Південної Бессарабії

поки не виходять за рамки газетних дискусій, то в Угорщині відповідна активність проявляється вже у сфері політики. Націоналістичні кола в Будапешті не лише приміряють можливість приєднання Закарпаття з його 150-тисячним угорським населенням, а й здійснюють відповідні партійні акції. Найактивнішою в цьому питанні виступає радикальна партія Jobbik, яка встановила тісні зв'язки з лідерами закарпатських угорців. Ще наприкінці жовтня 2013 р. делегація цієї партії взяла участь у роботі громадсько-політичного форуму в закарпатському місті Берегове. Його учасники, зокрема лідер партії Jobbik («За кращу Угорщину») Г. Вона і депутат від Угорщини у Європарламенті Б. Ковач підкреслили, що процес євроінтеграції України неможливий без її регіоналізації, а саме без виділення в складі Закарпатської області Притисненського адміністративного округу з угорським населенням.

Угорці не самотні у своїх претензіях щодо українських територій. Румунські націоналісти також мають наміри розігрувати карту «Великої Румунії».

Впливовий щоденник Adevarul («Правда») закликав владу Румунії «захистити співвітчизників, що проживають на території України» і окупувати «колишні румунські території» – Північну Буковину, Герцєвський округ і Південну Бессарабію. Видання називає Україну «штучною країною», яка нині може розколотися навпіл. «Хіба в такій ситуації румунська держава не повинна втрутитися в ситуацію, у тому числі збройними силами?» – запитують окремі румунські журналісти. Вони наводять приклад Росії, яка, на думку авторів Adevarul, імовірно, захищатиме росіян в Україні. Тому Румунія має не тільки не виключати, але навіть готуватися до подібного сценарію, стверджує румунське видання. Поява таких закликів у центральній пресі Румунії може перерости в реальну збройну інтервенцію. Відомо, що на територіях Західної України місцеве населення протягом багатьох років безперешкодно отримувало паспорти Румунії та Угорщини.

На тлі політичного протистояння в Києві та інших регіонах України сепаратистські теми

знову зазвучали і в Автономній Республіці Крим. 29 січня 2014 р. у Сімферополі Народний фронт «Севастополь – Крим – Росія» провів круглий стіл, присвячений «проблемам статусу півострова у зв'язку із загостренням ситуації в Києві». В обговоренні взяв участь експрезидент Криму і колишній лідер кримських сепаратистів Ю. Мешков, який нині проживає в Москві. І хоча «Народний фронт» має імідж маргінальної організації, місцеві експерти відзначають сплеск сепаратистських проявів на півострові. Сепаратистські заклики до «самовизначення Криму» звучать навіть у парламенті автономії.

Севастопольські проросійські активісти мало переймаються «правовою чистотою» питання. Вони створили «Севастопольський координаційний комітет», на засіданні якого його ухвалено рішення, що «у випадку державного перевороту і насильницького захоплення влади Севастополь, використовуючи своє право на самовизначення, виходить із правового поля України».

Про самовизначення Криму «за певних обставин» заявляють і в кримському парламенті. Зокрема, депутат С. Савченко закликала своїх колег «бути готовими» до цього. Про зміну статусу Криму у відповідь на події в Києві говорили також члени Президії кримського парламенту. Про таку перспективу відверто пише і місцева преса.

З тривогою про це на недавньому мітингу проти диктатури в Сімферополі говорив і лідер фракції Курултаю в парламенті автономії Р. Чубаров. «Особлива тема – деструктивна діяльність Президії Верховної Ради Криму та її членів. Ухвалені ними рішення і заяви спрямовані на розподіл українського суспільства і територіальний розкол України», – заявив політик. Кримський політолог, член меджлісу Н. Джелял вважає, що сепаратизм в Криму стимулює сама влада автономії. «Влада, яка допускає прояви такої сепаратистської політики з боку проросійських організацій, отримає від цього дуже погані наслідки. Ми вже бачимо, що в Києві ситуація трохи вирівнюється; ми, кримські татари, докладаємо максимуму зусиль, щоб тут не відбувалося

жодних провокацій. А от влада через деякий час опиниться сам на сам із цими сепаратистськими організаціями», – зазначив Н. Джелал.

Натомість, київський конфліктолог І. Семиволос вважає, що кримські керівники занадто недалеко й боягузливі, щоб очолити сепаратистський рух у Криму, а нинішні сепаратисти – занадто маргінальні, щоб це без зовнішнього підживлення стати серйозною проблемою для України. Водночас він не виключає того, що невважені заяви і дії кримської влади на тлі нинішньої політичної кризи можуть позначитися на етнополітичній ситуації в регіоні та ускладнити міжнаціональні відносини в Криму

«Кримське питання» ускладнює й позиція окремих політиків у Туреччині. Відомо, у цій країні осіли 150 тис. кримських татар, об'єднані в різноманітні організації, у тому числі радикального спрямування, які не проти того, щоб бачити Крим незалежним, який би вийшов зі складу України. Щоправда, офіційна турецька влада декларує вірність Договору про дружбу з Україною від 1992 р., але при цьому не перешкоджає діяльності різних антиукраїнських неурядових фондів й емігрантських організацій, зорієнтованих на діяльність у Криму. Їхні емісари агітують «кримців» (так називають кримських татар) прийняти на півострові ще близько 100 тис. переселенців, щоб «зміцнити» вже існуючу там 270 тис. колонію своїх однодумців. Кримський політолог А. Мальгін підкреслює необхідність врахування того факту, що настрої в середовищі кримських татар рік від року стають дедалі радикальнішими. Раніше меджліс тільки шантажував Київ погрозами конфліктів, але нові лідери більше схильні до поширення ісламського впливу, рішучіші, агресивніші і налаштованіші на боротьбу.

У Криму відкрито діє партія «Хізб-ат Тахрір», яка прагне до побудови Всесвітнього халіфату, шаріатської держави, до якої має увійти й Крим. У результаті нинішньої політичної кризи в Україні, яка ризикує перерости в громадянську війну, а також розколу України, Туреччина отримує право претендувати на Кримський півострів, пише турецьке видання *Hürriyet*.

Безперечно, нинішня напружена політична ситуація в Україні активізує проблему сепаратизму. На щастя, як видається, вона поки що залишається на зародковому рівні, але в разі нехтування керівними органами джерел виникнення автономістських рухів, це питання може враз постати з новою силою. На думку народного депутата України від УДАРу, секретаря Комітету ВР України з питань національної безпеки і оборони С. Капліна, необхідно провести правову модернізацію українського законодавства з метою ефективної протидії загрозам національній безпеці України, серед яких загроза регіонального сепаратизму посідає одне з чільних місць. Українське законодавство слід адаптувати до стандартів міжнародного права. Як відомо, законодавство у Європі та інших країн щодо боротьби із сепаратизмом є значно суворішим, наголошує політик. Наприклад, законодавство Швеції передбачає десятирічне або навіть пожиттєве позбавлення волі за сепаратистську діяльність; у Грузії порушення територіальної недоторканності карається позбавленням волі на термін від п'яти до 15 років; у Голландії передбачено довічне ув'язнення. За посягання на незалежність Польщі або відокремлення її частини винні караються позбавленням волі на термін не менше 10 років. На думку політика, дії, що посягають на територіальну цілісність і недоторканність України, є злочином проти основ національної безпеки, тому покарання за них має стати достатньо ефективним та спрямованим на їхнє запобігання.

Отож, на переконання переважної більшості експертів, прагнення окремих регіонів і етнотериторій у складі багатонаціональних держав до відокремлення стає джерелом соціальної, політичної та економічної нестабільності, а головне – несе загрозу збройного протистояння, відкритої конфронтації. Це призводить до людських жертв, появи біженців, руйнування регіональної господарської інфраструктури, соціальних інститутів, зниження ефективності територіальної влади.

Очевидно, що сепаратистські процеси є негативними і для держави в цілому, оскільки

вони порушують механізм функціонування політичної системи, знижують легітимність центральної влади, сприяють загальнодержавній політичній кризі. Сепаратизм створює загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж. (Статтю підготовлено з використанням таких джерел: <http://www.un.org/ru/members/growth.shtml>; <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=4921>; <http://www.blog.servitutis.ru/?p=740>; <http://newsland.com/news/detail/id/1316262/>; http://world.lb.ua/news/2013/01/24/186756_parlament_katalonii_provozglasil.html; <http://newsland.com/news/detail/id/1302800/>; <http://so-l.ru/news/show/13772258>; <http://newsland.com/news/detail/id/1316262/>; http://lb.ua/news/2012/08/22/167002_ssha_schitayut_nizkoy_veroyatnost.html; <http://ua-reporter.com/novosti/146585>; http://www.politarena.org.ua/2008/03/26/separatizm_v_ukran_znakhodit_pdtrimku_v_susdnkh_kranakh.html; <http://dc-summit.info/temy/bezopasnost/2323-otkuda-ishodjat-territorialnye-ugrozy-dlja-kieva.html>; <http://ura-inform.com/ru/politics/2014/01/26/grazhdanskaja-vojna-v-ukraine-mozhet-pererastiv-otechestvennuju>; Кримські сепаратисти хочуть віддатися Росії за 40 млрд доларів // *Вечерние Вестни* (<http://gazetavv.com/news/policy/108075-krimsk-separatisti-hochut-vddatisya-roseyi-za-40-mlrd-dolarv.html>). – 2014. – 29.01; <http://qha.com.ua/pri-otdelenii-krima-turtsiya-pretenduet-na-poluostrov-132862.html>; <http://glavcom.ua/articles/9423.html>; <http://karpatnews.in.ua/news/76026-v-rumynny-razdaiutsia-pryzyvyvospolzovatsia-sytuatsyei-v-ukrayne-dlia-vozvratasvoykh-terrytoryi.htm>; http://flot2017.com/posts/new/vengerskij_apperkot_poddyh_ukraine_ob_avtonomii_i_separatizme; <http://karpatnews.in.ua/news/76369-vidnosyny-zakarpattia-z-halychynoiu-tradytsiino-duzhe-superechlyvi.htm>).

ukran_znakhodit_pdtrimku_v_susdnkh_kranakh.html; http://dc-summit.info/temy/bezopasnost/2323-otkuda-ishodjat-territorialnye-ugrozy-dlja-kieva.html; http://ura-inform.com/ru/politics/2014/01/26/grazhdanskaja-vojna-v-ukraine-mozhet-pererastiv-otechestvennuju; Кримські сепаратисти хочуть віддатися Росії за 40 млрд доларів // Вечерние Вестни (http://gazetavv.com/news/policy/108075-krimsk-separatisti-hochut-vddatisya-roseyi-za-40-mlrd-dolarv.html). – 2014. – 29.01; http://qha.com.ua/pri-otdelenii-krima-turtsiya-pretenduet-na-poluostrov-132862.html; http://glavcom.ua/articles/9423.html; http://karpatnews.in.ua/news/76026-v-rumynny-razdaiutsia-pryzyvyvospolzovatsia-sytuatsyei-v-ukrayne-dlia-vozvratasvoykh-terrytoryi.htm; http://flot2017.com/posts/new/vengerskij_apperkot_poddyh_ukraine_ob_avtonomii_i_separatizme; http://karpatnews.in.ua/news/76369-vidnosyny-zakarpattia-z-halychynoiu-tradytsiino-duzhe-superechlyvi.htm).

А. Присяжна, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Перспективи функціонування в Україні Громадського суду

Правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави на засадах верховенства права, визначає систему судів загальної юрисдикції, статус професійного судді, народного засідателя, присяжного, систему й порядок здійснення суддівського самоврядування та встановлює систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів та регулює інші питання судоустрою і статусу суддів Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Крім того, у ст. 124 Конституції України зазначається, що «правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. «... Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Судові

рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України».

Водночас згідно з дослідженням, яке проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 30 вересня по 8 жовтня 2013 р., суспільна довіра до вітчизняного суду є критично низькою. Станом на липень 2013 р., за даними дослідження, тією чи іншою мірою довіряли судам лише близько 18 % громадян, у тому числі лише 2 % довіряли повністю. При цьому не довіряли 74 %, зовсім не довіряли – 46 % респондентів.

Індекс довіри до судів становив мінус 56 %, і за цим показником вони посіли найнижчу позицію серед 10 державних інститутів, наведених в опитувальнику, поділивши цю позицію з міліцією.

Під час презентації загальних результатів соціального проекту «Судова реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи» було

зазначено, що впродовж останніх 10 років рівень суспільної підтримки діяльності українських судів загалом демонстрував тенденцію повільного, але постійного зниження.

Так, якщо у 2001–2004 рр. повністю підтримували діяльність судів переважно 10–11 % громадян, то у 2011–2012 рр. – не більше 6 %. Натомість зовсім не підтримували діяльність судів близько 40 % і близько 60 % респондентів відповідно.

Як зауважив голова ради Центру Разумкова М. Мартиненко, наведені показники соціологічного дослідження корелюються з уявленнями громадян про судову гілку влади.

Станом на липень 2013 р. лише 16 % респондентів (проти 20 % у серпні 2012 року) упевнені в тому, що в Україні діє конституційний принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. 11 % (проти 23 % у серпні 2012 р.) вважають, що судова влада є незалежною гілкою влади. При цьому 51 % опитаних переконані, що судова влада є залежною від Президента, 14 % бачать її залежною від законодавчої гілки влади, 18 % – від виконавчої гілки влади.

Крім того, під час опитування було надано оцінку рівня корумпованості судової системи. Так, у жовтні 2013 р. поширення корупції у судовій системі відзначили 83 %, у тому числі 47 % упевнені, що в цій системі «все охоплено корупцією». 36 % опитаних вважають, що «корупція є досить поширеною». У тому, що корупції «практично немає», переконані лише 2 % респондентів.

Дослідження громадської думки «Суспільно-політична ситуація в Україні: грудень-2013», яке проведене Центром соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС» та Соціологічною групою «Рейтинг», також підтвердило найменший рівень довіри громадян у грудні 2013 р. до до судів – 13,1 %.

29 січня 2014 р. в Асоціації народних депутатів України за головуванням судді Європейського суду з прав людини у відставці, професора В. Буткевича відбулося чергове засідання представників юридичної громадськості щодо формування Громадського суду, який буде розглядати системні порушення

суб'єктами владних повноважень прав і свобод людини, визначених Конституцією України та міжнародними договорами, зобов'язання за якими взяла на себе держава.

Під час обговорення організаційних питань та плану роботи на перспективу виступили відомі юристи (В. Буткевич, В. Кисіль, С. Козьяков, Л. Тимченко, О. Нечипоренко, С. Шевчук, Є. Левченко, Г. Дініс, Р. Куйбіда та ін.), наукові та практичні працівники, адвокати, викладачі вишів, представники громадських організацій (Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету державної податкової служби, Ужгородського національного університету, Києво-могилянської академії, Національної академії правових наук України тощо).

Учасники засідання погодили питання щодо підготовки та затвердження регламентів Комітету Громадського суду і Комісії щодо прийнятності справ, про повноваження та юрисдикції Громадського суду, основні вимоги до суддів Комітету Громадського суду та членів Комісії щодо прийнятності справ, програму роботи на лютий 2014 р. (підготовка заяв до слухання на прийнятність, зокрема щодо системних порушень свободи мирних зборів).

Координатором роботи Громадського суду призначено професора В. Буткевича, відповідальним за підготовку засідань – заслуженого юриста України О. Нечипоренко.

Слід зазначити, що це не перша спроба створення Громадського суду.

Ще в Київській Русі серед державних (князівських), церковних, вотчинних (боярських) були громадські (вервні) суди.

Громадський суд діяв спершу як єдиний судовий орган, згодом поряд із державними (князівськими) судами. Основним видом цього суду був вервний суд (верв – давньоруська община, також судово-адміністративна одиниця, члени якої були пов'язані круговою порукою. У випадку, якщо на території верви скоєно злочин і не знайдено винного, то за це відповідала громада). Вервний суд складався із «судових мужів» на чолі з виборним головою (старостою). У «Руській правді» він називався «Судом 12 мужів». До його

складу входили «судні мужі» – представники родоплемінної знаті. Компетенцією цього суду був захист власності, зокрема недоторканності земельних меж. Громадські суди розглядали дрібні злочини й проступки селян-смердів. За «Руською правдою», на громаду також покладалося судове провадження, їй слід було дотримуватися вказівок про те, що вважати караним, і який штраф призначати. Очевидно, законодавець передбачав, що громадський суд ведеться традиційним, добре відомим порядком, і тільки спеціально визначена особа («ємець», він же «шетельник») збирала та обліковувала штрафи, що йшли на користь князя. Грошима («Руська правда» називала їх «кунами») було не тільки срібло, а, головнo, хутрянi шкурки. Ємець збирав установлену кількість шкурок або срібних монет, упакував їх в особливі мішки, запечатував дерев'яною печаткою, мітив мішки (звідси «метельник») і готував усе це до приїзду князівського уповноваженого зі збирання судових штрафів – вирника. За участь у цій процедурі, за «Руською правдою», і метельниковіємцю, і вирникові належала певна частка штрафу, що стягувалася зі злочинця або громади.

Громадські суди були найнижчою судовою інстанцією в судоустрої Києво-Руської держави. На їхні рішення можна було поскаржитися до княжих судів.

У сучасній Україні питання створення Громадського суду виникало неодноразово.

Зокрема, у 2007 р. народними депутатами України, громадськими та політичними діячами з метою впровадження антикорупційних технологій в Україні був створений Громадський суд України (ГСУ). Ця структура була закритого типу. Тому інформація щодо кількісного та персонального складу, щодо засновників та керівників не розголошувалася. Відомо, що до складу ГСУ входила Коаліція антикорупційних організацій, яка складалася з 23 організацій, а неформальним лідером був депутат міської ради, громадський та політичний діяч Я. Місяць. Щодо діяльності ГСУ сьогодні, наразі дані відсутні. Офіційний сайт (http://www.sudnaroda.org.ua/gromad_sud/page/Gromadskiy-sud-Ukraine.html) не працює.

Про доцільність створення в Україні Громадського суду, до складу якого повинні входити відомі, авторитетні, публічні люди з чистою, незаплямованою репутацією, зазначалося на круглому столі на тему: «Злочин Геноциду-Голодомору 1932–1933 рр. в Україні», який відбувся 29 серпня 2009 р. у приміщенні СБУ. Участь у роботі круглого столу взяли голова СБУ В. Наливайченко, голова ГО «Люстрація» О. Осуховський, експерти-правники в галузі українського та міжнародного права – уповноважений України в міжнародному суді ООН В. Василенко, суддя Федерального суду претензій США Б. Футей та голова правління Української Гельсінської спілки з прав людини Є. Захаров, які дали юридичну оцінку злочину Голодомору в контексті міжнародного права.

За словами голови О. Осуховського, до компетенції такого Громадського суду мають належати не лише питання Голодомору, а й політичних репресій, політичних вбивств, депортацій, п'ятої колони в Україні. «Особливо важливими є оцінка та розслідування діяльності антиукраїнської влади в період незалежності, яка призвела до депопуляції українського населення, позбуття Чорноморського флоту, приватизації стратегічних підприємств, роззброєння української армії. Громадський суд має бути юридичною організацією, яка буде виносити усі згадані питання на розгляд громадської думки, а також звертатися з відповідними зверненнями в усі державні установи», – заявив О. Осуховський.

Отже, постановка питання про створення громадського суду ще раз підтверджує той факт, що судова система потребує якісно нового рівня реформ. Укріплення в Україні громадянської свідомості є викликом для переосмислення та вдосконалення вимог до професійної етики суддів та працівників судів і є сьогодні одним з основних напрямів формування та збереження довіри суспільства до судової системи України (*За матеріалами інтернет-ЗМІ: http://www.sudnaroda.org.ua/gromad_sud/page/Gromadskiy-sud-Ukraine.html, http://ukrainecz.blogspot.com/2009/08/blog-post_6476.html, Терлюк І.Я. Історія держави і права України (<http://pidruchniki.ws/1580011945420/pravo/sudoustriy>) та ін.*)

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Накопичувальна пенсійна система: шляхи впровадження

Реформування системи пенсійного забезпечення сьогодні є одним з основних напрямів удосконалення загальної системи соціального захисту населення в Україні. Пріоритетність надання такої уваги саме пенсійній реформі зумовлено багатьма чинниками, зокрема такими явищами, як старіння населення, зростання імміграції та зміни соціальних цінностей. Тому процес реформування пенсійної системи України в частині запровадження накопичувальної складової потребує створення належних умов для ефективного розвитку і функціонування даної системи та визначення впливу можливих наслідків її запровадження на покращення добробуту населення та розвиток країни в цілому.

Концепція пенсійної реформи, закладена в Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», передбачає впровадження другого рівня накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

«Питання впровадження накопичувальної пенсійної системи має вирішуватися вже сьогодні. Для цього необхідно підготувати відповідну базу та виконати всі необхідні технічні заходи щодо підготовки до його введення. – говорить міністр соціальної політики України Н. Королевська. – А адмініструвати накопичувальну систему буде Пенсійний фонд, що повинен підготувати розрахунки за термінами впровадження нової системи, колом її учасників і розмірами внесків».

Експерти зазначають, що наразі триває підготовка законодавчих актів щодо вдосконалення системи управління накопичувальним фондом та посилення вимог до захисту пенсійних активів. У цьому процесі, насамперед, слід враховувати потребу в максимальному збалансуванні солідарної системи після спрямування частини внесків до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, за якою частину обов'язкових

пенсійних відрахувань (до 7 % від заробітної плати працівника) буде переведено на персональні рахунки громадян. Ці кошти повинні інвестуватися в українську економіку, а інвестиційний дохід збільшуватиме розмір майбутніх пенсійних виплат.

Варто зазначити, що у 2011 р. Верховна Рада України ухвалила в цілому Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який передбачає поетапне підвищення пенсійного віку для жінок з 55 до 60 років, що теж повинно відіграти певну роль у цьому процесі.

За словами працівників Міністерства соціальної політики, у 2013 р. вже впроваджено низку важливих змін у пенсійній системі. Торік міністерство збільшило розміри пенсій завдяки проведеним перерахункам у межах можливостей Пенсійного фонду, і водночас вдалося зменшити розрив між пенсіями різних категорій, знизивши рівень державних виплат народним депутатам і чиновникам. Тепер їх розмір пенсії не може перевищувати 10 прожиткових мінімумів. Так, у 2013 р. 13,7 млн українських пенсіонерів було виплачено пенсій на 250 млрд грн, що на 17 млрд грн більше, ніж у порівнянні з 2012 р.

Таким чином, впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування покликане стати черговим кроком у реформуванні пенсійної системи і має на меті, у першу чергу, створення для майбутніх пенсіонерів додаткових джерел доходів у літньому віці, а також залучення довгострокових інвестицій в економіку, що позитивно вплине на розвиток фінансового ринку. Як відомо, внески до Пенсійного фонду наразі становлять 35 % прибутку громадян (33,2% – для роботодавця та 0,5–2% для фізичної особи), і ще 5,8 % громадяни відраховують до інших фондів соціального страхування. Демографічна ситуація в Україні, на думку фахівців, є сприятливою, тому кількість пенсіонерів буде постійно збільшуватися, і за

цього кількість осіб, які забезпечують виплату пенсій через сплату обов'язкових внесків, з часом зменшуватиметься. За таких обставин та з метою уникнення збільшення розмірів внесків і здійснення інших непопулярних заходів щодо обмеження видатків Пенсійного фонду України та для забезпечення виплати пенсій на рівні не нижче за чинний – понад 40 % – і заплановано запровадження другого рівня пенсійної системи. Це дасть можливість забезпечити розмір пенсій із двох рівнів у рік їх призначення в розмірі майже 50 % до середньої заробітної плати, а для вже наявних пенсіонерів у розмірі більшому, ніж за умов функціонування однорівневої солідарної пенсійної системи.

Як вважають фахівці, впровадження другого рівня активізує розвиток недержавного пенсійного забезпечення, стимулюватиме добровільну участь громадян у формуванні власної пенсії, підсилить їх інтерес до фондового ринку. Це, у свою чергу, дасть змогу переорієнтувати частину коштів зі споживчого ринку на фондовий, що стримуватиме інфляцію. Функціонування другого рівня має зміцнити національну валюту, тому що змінить співвідношення іноземного й українського капіталу на фондовому ринку на користь вітчизняного. Та й люди, сплачуючи особисті пенсійні внески, уже не сприйматимуть пенсійну систему як абстрактний механізм виплати їм грошей на старості років, а відчуватимуть персональну відповідальність за власне майбутнє.

Разом з тим, треба зазначити, що запровадження системи другого рівня стане значним випробуванням для стабільності соціально-економічного розвитку країни. Адже вплив такого запровадження на соціально-економічний стан може мати як позитивний, так і негативний боки. Позитивним є те, що розумне та раціональне інвестування майбутніх пенсійних накопичень надасть потужного поштовху вітчизняній економіці. Спрямування довготривалого та відносно дешевого інвестиційного ресурсу у реальний сектор економіки сприятиме швидкому та сталому зростанню внутрішнього високотехнологічного виробництва з високим рівнем доданої вартості.

Це автоматично забезпечить збільшення кількості робочих місць, зниження рівня безробіття та підвищення рівня заробітної плати. Наслідком стане зростання внутрішнього попиту, яке, у свою чергу, за наявності відповідного грошового ресурсу, приведе до подальшого розширення виробництва тощо. Тобто матиме місце самовідновлюваний циклічний процес «зростання виробництва – зростання зайнятості та заробітних плат – зростання пенсій – зростання внутрішнього споживання – зростання виробництва». Треба зазначити і зміну ментальності майбутніх поколінь. Потужні патерналістські настрої, які панують у сьогоdnішньому суспільстві, є відчутним гальмом на шляху суспільного розвитку за ринкових умов. Особливістю вітчизняного соціуму є також нехтування поведінкою «обачливого індивідуума» (одна з найбільших проблем, з якою останнім часом стикаються уряди багатьох країн світу, полягає в надмірній апатії щодо заощаджень на майбутнє). Результатом є надмірно високий рівень покладання індивідуума в частині майбутнього пенсійного забезпечення на державу, унаслідок чого людина відчуває брак стимулів до професійного вдосконалення та інтенсифікації власної праці. Запровадження ж другого рівня пенсійної системи має і здатне змінити психологію працівника, викликати усвідомлення необхідності покладання на власні сили, а не на державну допомогу у справі забезпечення собі гідної старості, адже розмір накопичень визначатиметься його легальною зарплатнею, сумарним виробничим стажем та якістю управління пенсійними активами.

Водночас реформована система за певних умов може, на жаль, не лише не послабити традиційних загроз дореформеної системи, а й навіть підсилити їх, а також доповнити додатковими, притаманними виключно накопичувальній пенсійній системі елементами. І це може призвести до подальшого погіршення фінансового стану ПФУ. Запровадження системи другого рівня передбачає, що джерелом її наповнення стане частина пенсійних внесків (приблизно 20 %), які сьогодні в повному обсязі спрямовуються

до ПФУ. Хоча процес переспрямування частини внесків матиме розтягнутий у часі характер (на момент запровадження до системи залучаються лише особи, молодші 35 років, а відсоток відрахування зростатиме поступово з 2 % до 7 %, тобто щорічно на 1 % протягом шести років), у бюджеті ПФУ може виникнути ефект так званих «випадаючих доходів». Навіть з урахуванням того, що половину цих коштів може бути повернуто через механізми державного запозичення, фінансовий стан ПФУ майже гарантовано погіршиться. За таких умов питання збалансування бюджету ПФУ стає вельми непростим. У випадку його невирішення покриття зростаючого дефіциту бюджету ПФУ знову буде перекладено на державний бюджет. Наразі серед експертів пенсійної галузі відсутнє чітке бачення шляхів вирішення проблеми «випадаючих доходів». Одним із цих шляхів уряд цілком обґрунтовано вбачає звільнення ПФУ від невластивих йому функцій (зокрема фінансування дострокових та пільгових пенсій). Але лише час розставить все по своїх місцях.

Народні депутати України від фракції УДАР пропонують вже у 2014 р. провести експеримент із впровадження державної накопичувальної системи. Зокрема, автор законопроекту заступник голови Комітету з питань соціальної політики та праці П. Розенко наголосив, що впровадження данної системи не передбачає збільшення відрахувань до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Механізмом впровадження накопичувальної системи спочатку запропоновано стягувати 2 % з зарплати громадян, молодших за 26 років. А вже за два роки цей збір повинен стати обов'язковим для всіх платників, молодших за 35 років. Таким чином, за цей час накопичувальні фонди зможуть отримати до 2 млрд грн. Щодо наступного етапу, то він повинен розпочатися у 2016 р. і передбачає відрахування 7 % для всіх громадян віком до 35 років. Це повинно дати фондам додаткові 7–16 млрд грн на рік.

За словами П. Розенка, чинне законодавство передбачає трирівневу систему пенсійного страхування – солідарну, накопичувальну і

недержавну, з яких сьогодні реально працює лише солідарна система. Ця система сьогодні не влаштовує ані самих пенсіонерів, адже розміри їхніх пенсій сьогодні в Україні є мізерними, ані державу, зважаючи на величезний дефіцит бюджету Пенсійного Фонду. Саме ідея накопичувальної системи і полягає в тому, щоб, з одного боку, дати можливість українцям все ж таки отримувати пенсію з трьох джерел – солідарної, недержавної та накопичувальної системи – а не з одного, як сьогодні (лише з солідарної системи). З іншого боку, через накопичувальну систему для держави з'являється додатковий інвестиційний ресурс, що спрямовується на розвиток нашої економіки.

Але ж хто буде управляти накопичувальними фондами, і чи є ризик можливих фінансових зловживань?

П. Розенко: «Безумовно, тут є ризики, але у нас діяльність накопичувальних фондів сьогодні чітко регулюється державою. І перші декілька років накопичувальна система буде діяти виключно під керівництвом державних органів, у тому числі й ПФ, і не в повному її варіанті, а лише шляхом залучення до неї невеликої частини працівників. Ми матимемо певний час, щоб визначити, наскільки якісно функціонує ця система, наскільки недержавні пенсійні фонди взмозі акумулювати отримані кошти і управляти ними для внесення певних коректив у чинне законодавство з метою встановлення прозорих правил гри у цій сфері. Накопичувальна система стане додатком до солідарної системи і діятиме паралельно з солідарною, не скасовуючи її. Тобто, введення накопичувальної системи не передбачає додаткового навантаження на людину, яка буде платити стільки ж – 35 %. Але ж ця сума буде розщеплюватись – частина йтиме до солідарної системи, частина – до накопичувальної».

Проте навіть за умови абсолютної, стовідсоткової чесності посадових осіб будь-які інвестиції можуть, все ж таки, наразитися на ризики. Безризикових інвестицій не буває за визначенням. Тому процеси управління пенсійними накопиченнями має бути побудовано в такий спосіб, аби

зводити ризики до мінімуму та забезпечувати вкладання коштів у диверсифіковані фінансові інструменти. Звідси й вимога до системи – найжорстокіший контроль з боку держави. Контроль на розширених повноваженнях, які за цього супроводжуються реальною, а не задекларованою відповідальністю. Збереження пенсійних активів у накопичувальній системі і неможливість зловживань з боку посадових осіб має бути реально гарантовано державою.

Сьогодні солідарна система гарантує людині пенсію на рівні прожиткового мінімуму – наразі це 894 грн. У середньому вона становить приблизно 1400 грн. На відміну від солідарної, накопичувальна система передбачає персоніфікацію пенсійних внесків, тобто накопичення коштів громадян у процесі трудової діяльності на індивідуальному рахунку. Саме ці кошти й будуть основним джерелом пенсії у старості. Солідарна система породжує до себе абстрактно-відсторонене ставлення з боку працівника як до своєрідного податку. Накопичувальна ж за своєю економічною сутністю є відкладеним доходом. Фактично, це індивідуальний пенсійний фонд, і людина бачить прямий зв'язок між своєю зарплатою сьогодні та розміром пенсії у старості.

Але ж на яку пенсію може розраховувати середньостатистичний українець, відраховуючи щомісяця кошти зі своєї зарплатні?

Якщо брати до уваги досвід інших країн – а саме, пенсійну виплату з трирівневої системи в цілому – то солідарна частина займає там приблизно 50 %, 30–35 % дає накопичувальна система і 15 % – недержавне пенсійне страхування. Тобто сьогодні українці в солідарній системі отримують лише 50 % тієї пенсії, на яку вони могли б розраховувати за трирівневої системи. На думку фахівців, що у разі впровадження накопичувальна система і недержавне пенсійне страхування мають збільшити пенсію в 1,5 раза за відрахування на рівні 35 %. А в недержавне пенсійне страхування кожна людина може добровільно робити той внесок, який вона фінансово може собі дозволити, і який вона спроможна реально відкласти щомісяця на цю потребу, це її особиста справа.

Як відомо, Конституційний Суд України визнав неконституційними низку положень пенсійної реформи, що проводиться. Але ж необхідність модернізації та перетворення пенсійної системи пов'язано з вартістю пенсійного забезпечення осіб похилого віку, що постійно зростає завдяки феномену «старіння населення». Тому впровадження накопичувальної складової пенсійного страхування можна вважати насправді реформаторським кроком, що в довгостроковій перспективі має зняти цей тягар із плечей держави і перекласти його на роботодавців і самих громадян, тим самим позбавивши останніх помилкових ілюзій і марних сподівань. Накопичувальна система зрозуміла й прозора. У ній немає хитромудрих формул, поняття нормативного та понаднормативного виробничого стажу й багатьох інших малозрозумілих атрибутів солідарної системи. Звичайно, сама по собі накопичувальна система не є панацеєю. У накопичувальній системі, так само, як і в солідарній, нарахування робляться не на всю отриману, а лише на офіційно декларовану зарплату. І тому, коли новоспечений пенсіонер раптом з'ясує, що його персональних накопичень виявляється недостатньо для задоволення його потреб, докоряти за це він матиме лише самому собі.

Отже, саме підвищена вразливість накопичувальної системи обумовлює ретельність у розробці концептуальних засад її впровадження та покладає на фахівців додаткову відповідальність щодо наслідків такого кроку. Особливу увагу має бути акцентовано на проблемі надійного забезпечення грошових накопичень громадян за рахунок конструювання дієвої системи ефективного інвестування, ліквідності пенсійних активів, сумлінності адміністрування та управління, якісного нагляду, контролю й системи гарантів. Саме від цього, зрештою, залежить, чи стане накопичувальна складова системи пенсійного страхування дієвим важелем покращання життя громадян України.

О. Пестрецова, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

«Бути» чи «не бути» органічній продукції в Україні?

Постійне погіршення екологічних умов людського існування, перетворення виробництва і переробки продуктів харчування до швидше на хімічну, ніж харчову промисловість, істотно активізували інтерес до здорового способу життя. Людина, слідує інстинкту самозбереження, намагається забезпечити собі максимально комфортне, захищене середовище, поступово збільшуючи обсяг споживання органічних продуктів. При цьому слід враховувати той факт, що поняття «органічні продукти» вельми специфічне. Органічні (від англ. Organic food) або, як їх ще називають, біопродукти – продукція сільськогосподарства та харчової промисловості, виготовлена без використання (або з меншим використанням) синтетичних пестицидів і мінеральних добрив, регуляторів росту, штучних харчових добавок, а також без використання генетично модифікованих продуктів (ГМО). У цьому сенсі серйозною проблемою залишається розрив між декларуванням переваг органічних продуктів і реальними кроками для збільшення обсягів виробництва на ринку. Хоча заради справедливості слід відзначити, що поступово ситуація змінюється на краще.

Так, наприклад, за підсумками 2009 р. місткість світового ринку біопродуктів перевищила 59 млрд дол., а середні темпи його зростання становлять близько 10–15 %. Під біологічно чисте сільське господарство у світі відводиться дедалі більше земель: у Європі це більше 5 млн га, Північній Америці – 1,5 млн, в Австралії – 10,6 млн га. У Європі, США та Японії рух за біологічно чисте сільське господарство активно розвивається протягом уже більше 30 років. Дедалі більше виробників сільськогосподарської продукції в різних країнах світу переходять на вирощування органічних продуктів. За даними британської Асоціації землі (The Soil Association) за 2008 р., три з чотирьох домогосподарств Британії в тій чи іншій кількості купує біопродукти. Найбільшого поширення й

позитивну динаміку у світі показують ринки біопродукції в таких галузях, як: молоко і молочні продукти, овочі та фрукти, дитяче харчування, сільськогосподарська сировина для переробки (насамперед зернові культури).

За даними, оприлюдненими Міністерством сільськогосподарства США (USDA) (вересень 2013 р.), біопродукти всіх видів становили 3 % від загального обсягу ринку цієї країни, а в країнах Європи цей показник коливався від 1 % до 7 %.

Подібні тенденції простежуються і в інших країнах світу. Щороку зростає попит на біопродукти в Китаї, Таїланді, Сінгапурі, Малайзії та Індії. Наприклад, ринок біопродукції в Індії за період з 2011 по 2013 р. зріс на 200 %.

Країни, що розвиваються, у тому числі й Україна повільніше просуваються в цьому напрямі. Симптоматично, що за органічні продукти їм доводиться переплачувати значні суми, оскільки розвиток цих ринків найчастіше відбувається шляхом «експорту» готової екологічної продукції. Слід враховувати, що висока ціна на органічні продукти включає сертифікацію біопродукції та екологічне консультування. Не має нічого дивного в тому, що в країнах, які «розвиваються», «біо» продукти: крупи, фрукти, овочі, м'ясо і молоко часто коштують набагато дорожче стандартних аналогів.

Виходячи з вищенаведених цифр, можемо зробити висновок, що ринок органічної продукції має серйозні перспективи та великий запас зростання.

Основну підтримку ринку органічної продукції надають вітчизняні виробники, кількість яких щорічно збільшується, а також споживачі великих міст, що орієнтовані на придбання якісних товарів і послуг. На жаль, основну частку вітчизняного ринку органічної продукції, як і раніше, становить імпорту біопродукції з Європейського Союзу, Китаю, Індії та інших країн.

Водночас велика частина сертифікованих органічних продуктів, виготовлених на території України, іде на експорт. У результаті, насичення внутрішнього ринку цією продукцією не відбувається. У 2011 р. український ринок органічної продукції становив близько 5 млн євро, а в 2012 році близько 8 млн.

Крім виробництва базової сировини (зернові, олійні культури, бобові) для виготовлення кінцевого продукту в останні два роки активно розвивається біологічно чисте рослинництво – вирощування овочів, фруктів, ягід. Також динамічно почала розвиватися переробка біосировини (вже є перші сертифіковані крупи, повидло, соки, сиропи, сухофрукти, м'ясні продукти українського виробництва).

На кінець 2012 р. 164 українських господарств отримали сертифікат виробництва органічної продукції європейського зразка, а до кінця 2013 р. таких господарств стало понад 170. Як бачимо, темпи зростання кількості господарств, які вирощують органічну продукцію за календарний рік, виявилися доволі низькими.

До того часу поки в Україні не був прийнятий закон про органічне виробництво, сертифікація виробників органічної продукції була орієнтована на загальноєвропейські правила в цьому сегменті ринку.

У січні 2014 р. набрав чинності Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Він визначає правові та економічні засади виробництва і обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю.

Згідно зі ст. 12 Закону, здійснювати виробництво органічної продукції (сировини) має право фізична чи юридична особа будь-якої організаційно-правової форми та будь-якої форми власності, яка пройшла оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини), отримала визначений законом сертифікат відповідності та включена до Реєстру виробників органічної продукції (сировини). Ст. 15 визначає методи виробництва органічної продукції. Зокрема

виключається можливість використання ГМО, похідних ГМО та продуктів, вироблених із ГМО, як харчових продуктів, кормів, технологічних добавок, препаратів захисту рослин та покращення ґрунту, добрив, насіння, вегетативного походження садивного матеріалу, мікроорганізмів і тварин. Зазначається, що для виробництва використовують живі організми та методи механічного виробництва, а живлення рослин здійснюється в основному через екосистему ґрунту.

Реалізація органічної продукції дозволяється тільки за наявності сертифіката відповідності. Сертифікат видається лише у випадку, якщо перероблена сільськогосподарська продукція була повністю виготовлена відповідно до вимог Закону і не менше 95 % її інгредієнтів є органічними.

Набравши чинності, Закон викликав неоднозначну реакцію деяких виробників органічної продукції, особливо молока та молочної продукції. Причиною тому стала ст. 29, у якій зазначається, що при маркуванні продукції, яка не відповідає вимогам цього Закону, забороняється використовувати позначення з написами «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», словами з префіксом «біо» тощо.

Президент Союзу молочних підприємств Л. Карпенко звернула увагу на неоднозначне ставлення представників об'єднання до одного з пунктів нового закону, який забороняє маркувати продукцію префіксом «біо».

Цілий ряд молочних компаній зіткнулися з труднощами у зв'язку з набранням чинності згаданого Закону про органічну продукцію. У Союзі молочних підприємств України повідомили, що у зв'язку зі змінами у законодавстві, їх підприємства не можуть випускати йогурт і кефір з префіксом «біо». Тепер це прерогатива підприємств, що виготовляють органічну продукцію.

Саме приставка «біо» в назві продукту свідчить про те, що молочні продукти містять пробіотики – живі мікроорганізми, які дають змогу відновлювати природні захисні властивості мікрофлори шлунково-кишкового тракту. Експерти зазначають, що відповідно

до існуючої законодавчої бази біопродукти не належать до органічних, тому є необхідність у прийнятті окремого постанови уряду, як б містила роз'яснення щодо необхідності окремого маркування згідно з правилами, встановленими для цього виду продуктів. Якщо відповідні зміни до законодавства не будуть якнайшвидше прийняті, існує висока ймовірність того, що на будь-яке підприємство, яке спеціалізується на виготовленні біойогуртів і біокефірів, може прийти інспекція і, як наслідок, у компанії виробника можуть виникнути проблеми. Тоді цій компанії реалізацію продуктів з таким маркуванням просто заборонять.

Водночас частина експертів вважає, що новий закон захищає добросовісного виробника, який виробляє продукцію в природних умовах без будь-яких домішок, тобто органічну. У свою чергу, за даними Мінагрополітики, на сьогодні вже створена відповідна робоча група фахівців для врегулювання можливих правових колізій. За словами чиновників, у нинішній ситуації існує два шляхи розв'язання конфлікту: або внесення окремого пункту про маркування біопродукції до постанови уряду, або зміни до діючого закону про органічну продукцію.

23 січня 2014 р. молочні підприємства звернулися в Мінагрополітики і продовольства з проханням ініціювати внесення доповнень до проекту постанови уряду «Порядок і вимоги до маркування органічної продукції». Мова йде про те, щоб маркування молочної продукції з пробіотиками (біокефірів і біойогуртів) відповідає ДСТУ про виробництво молока і кисломолочних продуктів, а не Закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини».

Як бачимо, реакція на прийнятий закон була неоднозначною. Тим не менш в даній ситуації вітчизняний законодавець виявився «прогресивнішим» у порівнянні з колегами із сусідніх країн. Так, наприклад, у Росії через відсутність відповідного закону про органічної продукції страждають споживачі.

«Те, що з'явилася інформація про проблеми з маркуванням молочної продукції у деяких виробників на Україні, свідчить про одне – новий (український) закон «Про виробництво

та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» почав працювати», – коментує ситуацію голова правління російського Національного союзу виробників і споживачів органічної продукції (скорочено – Національний органічний союз або НОС) І. Калеткін.

За його словами, ухвалення закону про органіку – це, у першу чергу, турбота про споживачів. «Досі, на жаль, існують несумлінні компанії, які вводять покупця в оману, називаючи свій товар органічним або додаючи приставки «біо» та «еко», хоча нічого спільного їх виробництво з органічним не має», – сказав він.

«У Росії аналогічний закон знаходиться тільки на стадії обговорення, – каже І. Калеткін. – Сьогодні російський Національний органічний союз закликає всі зацікавлені сторони до інтенсивної роботи над нашим законопроектом, необхідність якого очевидна. «Висновок» з полиць продукції з маркуванням «біо», «еко», «органік», яка такою не є, – це боротьба з фальсифікаторами, а значить, і захист інтересів покупців», – зазначає експерт.

На думку голови правління НОСа, новий закон повинен стосуватися не тільки маркування, а й виробництва, сертифікації та продажу органічної продукції. «Позитивний приклад дії закону про органіку в Україні повинен стати для Росії хорошим стимулом. Як Національний органічний союз, ми бачимо своє завдання в підготовці прозорого, зрозумілого, багаторівневого і, отже, точного документа, який в результаті буде працювати», – підкреслив І. Калеткін.

Закон передбачає, що Центральний орган виконавчої влади (зокрема Мінагропромполітики України) повинен розробити детальні правила виробництва і обігу органічної продукції (сировини), призначити органи з оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини), організувати підготовку та атестацію / акредитацію аудиторів із сертифікації, організувати державний нагляд за проведенням робіт з оцінки відповідності призначеними органами з оцінки відповідності, визначити графічне зображення Державного логотипу для позначення «органічний продукт»,

сформувавши реєстр виробників органічної продукції (сировини) і забезпечити публікацію офіційних відомостей про осіб, які здійснюють виробництво та реалізацію органічної продукції (сировини). На сьогодні залишаються неопрацьованими багато підзаконних актів. Наявність серйозних проблеми у зв'язку з прогалинами у вітчизняному законодавстві підтверджує заступник директора Департаменту тваринництва Міністерства аграрної політики та продовольства України, начальник відділу аналізу та розвитку тваринництва В. Пищолка. За його словами, на сьогодні розроблені проекти Постанови КМУ «Про затвердження Детальної правил виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва», Постанови КМУ «Про затвердження детальних правил із виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження», Постанови КМУ «Про затвердження Порядку та вимог до маркування органічної продукції». Поки не сформований і

уповноважений орган з оцінки відповідності, не створено відповідного реєстру, не визначено графічне зображення Державного логотипу для позначення «органічний продукт». За його прогнозами, передбачені Законом норми будуть виконані в березні – квітні 2014 р.

А поки що споживачам залишається єдине – бути пильними при виборі сільськогосподарської продукції, знати про відмінність між виробництвом органічної продукції та виробництвом традиційної (неорганічної) продукції, про яку також ідеться в Законі України *(За матеріалами: (<http://ria.ru/society/20140131/992458826.html#ixzz2sdH5AvYa>); (<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/425-18>); (<http://molsoz.org.ua/clients/moloko.nsf/all/shn?opendocument&style=8003828B717FAC64C2257C6600228326>); (<http://chp.com.ua/all-news/item/26675-zakonom-zaprescheno-prodavati-biokefir>); (<http://www.69rus.org/more/6478/>)).*

I. Шульга, голов. бібліограф НБУВ

Діяльність приватних детективів в Україні та світі

У Конституції України статтею 56 передбачено, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Будь-який громадянин, згідно з вищезгаданими та іншими статтями Конституції, має право, приміром, вжити заходи з захисту недоторканності свого приватного життя, майна, отримати кваліфіковану консультацію і відповідні рекомендації з питань правомірного захисту від протиправних посягань. У разі прийняття закону про приватну детективну (розшукову) діяльність, саме ці і багато інших правових питань, громадяни зможуть вирішити, скориставшись таким видом послуг, як приватна детективна діяльність.

Зарубіжний досвід багатьох країн демонструє поширене використання послуг приватного розшуку.

У Латвії прийнятий Закон про детективну діяльність 5 липня 2001 р., у якому детально розписані права й обов'язки приватного детектива, а також державний контроль за їх діяльністю.

У законі Республіки Молдова про приватну детективну та охоронну діяльність № 283-ХV від 04.07.2003 р. дуже ретельно вписані цілі закону, принципи та ліцензування приватної детективної та охоронної діяльності, права та обов'язки осіб, які займаються цією справою, навіть передбачені соціальні льоти для цієї категорії осіб.

Приватний розшук отримав широке поширення в США, Великобританії, Німеччині, Італії, Канаді, Франції, Японії, Ізраїлі та інших країнах. У ряді країн детективи активно беруть участь у розслідуванні злочинів, аж до проведення окремих слідчих дій.

Наприклад в Ізраїлі приватний детектив – фахівець з розслідування цивільних справ, найнятий з метою збору інформації відповідно до вимог клієнта, у багатьох випадках, для збору юридичних доказів.

Ізраїльське законодавство визначає «приватного слідчого», як того, хто зайнятий наданням інформації про третіх осіб або їхніх діях, за дорученням замовника. Критерієм отримання ліцензії приватного детектива в Ізраїлі – спеціалізація протягом 36 місяців в офісі приватних слідчих, які мають сертифікат Міністерства юстиції Ізраїлю.

У США кожен громадянин може найняти приватного детектива для розслідування будь-якої справи. При цьому приватний детектив може здійснювати непроцесуальні дії, які могли б послужити підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Під непроцесуальним діями розуміються: отримання пояснень у постраждалих від злочину, очевидців, а також інших осіб, які можуть бути залучені до процесу; збирання предметів, які можуть бути використані як речові докази; витребування документів тощо.

У деяких штатах США приватним детективам дозволено проводити арешт підозрюваних у скоєнні злочину, обшуки, виїмки, використання засобів електронного спостереження. Причому детектив, діючи без судового ордеру, повинен бути впевненим, що затримана їм особа скоїла злочин. В іншому випадку за необґрунтоване затримання суд може оштрафувати його на велику грошову суму. У процедурі арешту є ще одна особливість: приватний детектив, як правило, не має права допитувати заарештованого, а повинен передати його співробітникам поліції або судді.

У Німеччині розшукову діяльність ведуть детективи й приватні детективні агентства, причому пріоритет віддається індивідуальній розшуковій діяльності. В основному детективи ведуть приватне розслідування злочинів економічного характеру.

У Великобританії приватний детектив, як правило, працює спільно з адвокатами – соліситорами. Така кооперація дуже продуктивна і вигідна клієнтові та обом

сторонам. Соліситор, вибравши детектива, ставить перед ним певні завдання, оскільки він керує розслідуванням. Детективи здійснюють кримінальне переслідування на тих же підставах, що і поліція. Детектив володіє широкими правами з розслідування аж до арешту особи, яка здійснює або скоїла злочин, що тягне покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше п'яти років.

Зібравши достатньо інформації, детектив і соліситор роблять від імені замовника заяву про звинувачення. Це означає, що магістрат ставлять до відома про злочин, у зв'язку з яким потрібен наказ про виклик особи до суду.

У Росії закон про приватну детективну діяльність прийнятий 13 років тому, проте існують певні проблеми з його реалізацією, оскільки КПК Російської Федерації цю діяльність не регулює, а серед деяких працівників правоохоронних органів поширена думка, що участь детектива в зборі відомостей по кримінальній справі буде перешкоджати його розслідуванню і може перетворитися на паралельне слідство.

Варто зауважити, що детективна діяльність у ряді країн світу далеко не завжди не регулюється спеціальним законодавчим актом, зокрема така ситуація існує в Англії, Німеччині та Іспанії. Але в Англії всі питання діяльності приватних детективів відображені в інших нормативних документах. Окремого закону про детективну діяльність сьогодні не має і в Грузії. Проте це питання регулюється Законом «Про підприємницьку діяльність». Згідно зі ст. 709 Цивільного кодексу, будь-яка людина може вільно передати свої права і повноваження на виконання іншій особі. Для цього потрібно нотаріально завірена довіреність.

В Україні ж існує відповідна стаття «Діяльність приватних детективів» в Єдиному класифікаторі економічної діяльності.

Всеукраїнська асоціація приватних детективів України спільно з групою спеціалістів підготувала проект закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Документ визначає загальні правові засади приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні як одного зі шляхів забезпечення

конституційних гарантій людини на захист своїх законних прав та інтересів.

У ньому передбачений понятійний апарат, принципи приватної детективної діяльності, види та правовий статус суб'єктів цієї діяльності, порядок вирішення питань щодо ліцензування, види детективних послуг, громадський нагляд за здійсненням приватної детективної діяльності тощо.

Певним позитивом можна вважати те, що законопроект не потребує державних витрат і в той же час передбачає створення додаткових робочих місць, у тому числі для колишніх співробітників спецслужб і правоохоронних органів, які мають багатий досвід оперативної роботи, накопичений під час служби.

На сьогодні проект закону знаходиться у відповідних комітетах Верховної Ради України.

У висновку Головного науково-експертного управління на проект закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» зазначається, що законом пропонується легалізувати приватну детективну діяльність як вид підприємницької діяльності, визначення її загальних правових засад та ін., законопроект вважається в цілому слушним і таким, що заслуговує на підтримку. Водночас окремі положення законопроекту викликають зауваження і пропозиції, які мають бути відпрацьовані.

Відомо, що діяльність правоохоронних структур жорстко регламентована, має масу правових та бюрократичних умов. До того ж жодна силова структура не буде працювати за заявою людини, якщо в ній не йдеться про злочин або не готується для скоєння інший злочин. Відомо, що в разі зникнення людини органи внутрішніх справ приймають заяву лише через три дні від події. Приватний же детектив у цій ситуації може надати консультацію щодо необхідних дій, а за певних умов особисто займеться розшуком безвісти зниклого.

У сфері охоронних послуг детективи могли б надати допомогу у виявленні можливих каналів крадіжок і розкрадань, у встановленні

осіб, схильних до правопорушень, із числа працівників об'єктів, що охороняються, а також які проживають на прилеглий території, кон'юнктури ринку крадених речей, захисту об'єкту від витoku конфіденційної, комерційної інформації тощо.

Враховуючи рівень злочинності в країні, діяльність приватних детективів на законних підставах може стати відчутною підмогою державі в забезпеченні суспільної безпеки. Приватні детективи певною мірою вплинуть на поліпшення правопорядку та профілактику правопорушень. Усе це дасть можливість державним органам сконцентрувати сили й засоби на інших, більш масштабних напрямках роботи.

Можливості приватного детектива можуть використовуватись усіма сторонами кримінального процесу налюбій стадії слідства. У даному випадку приватний детектив не буде суб'єктом оперативно-розшукової діяльності, а отже, не підмінятиме державні спецслужби.

Отже, регламентований у рамках закону цей вид послуг послужить непоганим імпульсом для більш активного, належного та всебічного забезпечення захисту інтересів особи, суспільства й держави і, найголовніше, реалізація принципу невідворотності покарання *(За матеріалами: (<http://helpkm.com.ua/index.php/ru/zakonodatilsvoukrainy/7-mainmaterials/83>; www.sec4all.net; http://www.sec4all.net/lorgan_1-1.html; <http://aupd.org/law/109-progectlaw>; http://www.mrde.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=1).*

Захист тваринного світу: чи доцільні такі зміни в законодавстві

Будь-які законодавчі новели апріорі мають бути спрямовані на усунення недоліків та уніфікацію існуючого законодавчого поля. Досить часто доводиться фіксувати наявність у вітчизняному законодавстві відверто лобістських законопроектів, ініціаторами яких виступають бізнес-групи для забезпечення певних преференцій власним компаніям у певному сегменті ринку. Саме тому зміни у вітчизняному природоохоронному законодавстві сприймаються абсолютно «нейтрально» бо, на перший погляд, мають на меті зрозумілі для широкого загалу речі: захист тваринного світу, заповідного фонду держави, а отже, екосистеми загалом.

Законопроект № 4004 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо охорони тваринного світу) авторства народних депутатів України М. Томенка та А. Тягнибока, зареєстрований у Верховній Раді України 21.01.2014 р., передбачає внесення змін до законів України: «Про тваринний світ»; «Про мисливське господарство та полювання»; «Про місцеве самоврядування України»; Кодексу України про адміністративні правопорушення; «Про захист тварин від жорстокого поводження»; «Про природно-заповідний фонд України».

Обґрунтовуючи необхідність внесення змін до чинного вітчизняного законодавства, автори законопроекту серед його завдань визначили такі: боротьба з браконьєрством, охорона середовищ існування тваринного світу, збереження територій природно-заповідного фонду України, приведення законів України до норм міжнародного екологічного права.

Цей законопроект, зокрема, пропонує доповнити діючі статті Закону України «Про тваринний світ» такими нормами: ст. 39 абзацом такого змісту: «У травні – червні в місцях масового розмноження та вирощування потомства тваринами органами самоврядування оголошуються «сезони тиші» з обмеженнями господарської діяльності та добуванням

об'єктів тваринного світу». Якщо в цілому ця норма не може викликати заперечень, то з точки зору юридичної вона, зокрема, суперечить певним положенням ст. 19 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», відповідно до яких дозволено полювання в такі строки «...на самця козулі з 1 травня по грудень включно»; «на бабака у червні – вересні...».

Щодо доповнення ст. 48 Закону України «Про тваринний світ» абзацом про «заборону використання пестицидів з діючою речовиною фосфіду цинку», слід зауважити, що на виконання постанови Окружного адміністративного суду міста Києва від 12.06.2013 р. та ухвали Київського апеляційного адміністративного суду від 24.09.2013 р. справа № 826/6195/13-а щодо вирішення питання про скасування державної реєстрації пестициду фосфід цинку та всіх його препаративних форм, дозволених до використання на території України наказом міністра екології та природних ресурсів України О. Проскурякова № 500 від 05.12.2013 р., було «скасовано державну реєстрацію пестициду фосфід цинку та всіх його препаративних форм дозволених на території України...», а «посвідчення про державну реєстрацію препаратів на основі фосфіду цинку ...втратило чинність».

Отже, внесення такої зміни до чинного Закону України «Про тваринний світ» видається досить суперечливим.

Деякі експерти вважають недоцільним внесення змін у ст. 52-1 Закону України «Про тваринний світ» через доповнення її словами «...Для добування об'єктів тваринного світу забороняються виготовлення, збут, застосування, зберігання... електрогону, петель, самоловів, самострілів...», оскільки в ст. 20 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» серед переліку заборон для здійснення полювання чітко вказано, що «полювання із застосуванням або використанням заборонених знарядь та забороненими способами, а саме: клеїв, петель,

підрізів, закотів, гачків, самострілів, ловчих ям; ...електричного обладнання для добування тварин...». Так само недоцільно вносити зміни до ст. 20 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» в частині її змістовного доповнення «...При полюванні на мисливських тварин забороняється застосовувати: ...газ, дим, струм...», оскільки в ст. 20 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» передбачена заборона використання при полюванні «...газу та диму...» як і електричного обладнання, про що йшлося вище.

Законопроект № 4004 передбачає внесення змін до ст. 33 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» шляхом виключення «сорок» з переліку тварин «відстріл та відлов яких дозволений під час полювання на інші види мисливських тварин».

З одного боку, факт виключення цього виду птахів з переліку тварин, на який дозволене полювання без обмежень, можна пояснити турботою про біологічне різноманіття, з іншого – до сьогодні не спростовано того факту, що сорока руйнує гнізда інших диких птахів, знищує кладки їхніх яєць, а спеціалісти мисливського та лісового господарства переконані в шкідливому впливі сороки на популяції інших дрібних пернатих птахів. Фахівці обґрунтовано стверджують, що «в мисливських господарствах у період розмноження дичини деякі «воронові» (ворона сіра, сорока) можуть нанести шкоду розведенню дичини знищуючи кладки яєць та пташенят мисливських птахів, а також молодняк дрібних мисливських звірів» (Енциклопедія мисливця / укл.: О. В. Зайчук, Л. О. Смогоржевський, Є. І. Стеценко; під ред. Л. О. Смогоржевського. – К.: Укр. енцикл., 1996. – с. 35). Так, наприклад, в Угорщині вона теж віднесена до переліку шкідливих птахів поряд з іншими. В іншому абзаці згаданої статті пропонується виключити «сорок, граків і сойок» з переліку видів тварин, добування яких належить до службових обов'язків працівників, уповноважених здійснювати охорону мисливських угідь, і здійснюється без спеціального на це дозволу протягом року».

У законопроекті пропонується внести зміни до ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування України», розширивши компетенцію сільських, селищних, міських рад шляхом надання їм права «прийняття рішення про оголошення «сезону тиші» в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами з обмеженням господарської діяльності та добування об'єктів тваринного світу». Зміни подібного змісту передбачаються і в ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування України», де перелік повноважень у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища розширений правом «підготовки і внесення на розгляд ради пропозиції щодо прийняття рішення про оголошення «сезону тиші» в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами з обмеженням господарської діяльності та добування об'єктів тваринного світу». Подібним чином у ст. 43 згаданого Закону до питань, які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях, пропонується віднести «прийняття рішення про оголошення «сезону тиші» в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами з обмеженням господарської діяльності та добування об'єктів тваринного світу». У ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування України» запропоновано до делегованих повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям додати право «підготовки і подання на затвердження ради пропозицій щодо оголошення «сезону тиші» в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами з обмеженням господарської діяльності та добування об'єктів тваринного світу». Зміни, які передбачають можливість запровадження на регіональному рівні «сезонів тиші», з нашої точки зору, у сучасних умовах створює умови для можливих зловживань з боку місцевих чиновників. Наприклад, ніхто не може гарантувати, що на рівні села, селища, району, області місцеві чиновники не захочуть обмежити право мисливців реалізувати право

на полювання, яке гарантоване їм іншими вітчизняними законами.

У свою чергу в «Кодекс України про адміністративні правопорушення» парламентарі пропонують внести зміни у ст. 85-1 та доповнити її, заборонивши «зберігання, рекламу заборонених знарядь добування (збирання) об'єктів тваринного або рослинного світу» та встановивши штрафні санкції за «рекламу, рекламування або розповсюдження заборонених знарядь добування (збирання) об'єктів тваринного або рослинного світу» для громадян «від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» і для посадових осіб «від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян». Одночасно штрафні санкції, передбачені ст. 88-1 «Кодексу...» за «порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах», мають зрости в 10 разів.

Досить неоднозначними є інші, крім згаданих вище, формулювання доповнень ст. 20 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження». Так, наприклад, передбачається «заборона полювання, вилов та інші форми добування мисливських тварин, що зазнають лиха (переправляються кригою, рятуються від бурі, пожежі, снігопаду, розливу, снігової лавини, потерпають від голоду, потрапляють на ожеледицю, наст, до глибокого снігу, на обмерзлих птахів, які знаходяться в ополонках, на тварин в інших місцях надзвичайних ситуацій); на тварин, які знаходяться у безпорадному стані (на нельотний молодняк(хлопунків), молодняк звірів)». Нечіткість формулювань та можливість двозначного прочитання понять «буря... снігопад... ожеледиця... глибокий сніг» дасть змогу пред'явити претензії до будь-якого мисливця, який бере участь у полюванні, яке проходить у складних погодних умовах. Крім того, такі складні погодні умови будуть рівнозначними як для тварини, так і для мисливця. Ця ж стаття в новій редакції передбачає «заборону розорювання або в інший спосіб пошкодження, ліквідації природних місць мешкання диких тварин (нір, барлогів,

гнізд тощо)». У випадку прийняття зазначених змін залишається відкритим питання, чи не обмежить ця норма Закону право мисливця на вилучення з нори належного йому норového тер'єра чи такси у випадку якщо існує загроза його життю під час полювання, чи польових випробувань на норových звірів. Суть проблеми полягає в тому, що витягти собаку з нори без її (нори) часткового пошкодження неможливо.

Смівною виглядає і доцільність вилучення частини статті 16 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», яка встановлює Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників, а саме: «здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідника; спорудження у встановленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед заповідником завдань; збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи».

Ознайомлення із запропонованими змінами, котрі передбачає реалізація законопроекту № 4004, дає змогу дійти висновку, що деякі законодавчі новели прямо суперечать діючим законам України, інші мають неоднозначне прочитання, що ставить під сумнів доцільність їх реалізації, а переважна більшість принципово (за виключенням десятикратного збільшення штрафних санкцій за порушення норм закону), не змінюють, у кращу сторону наявне законодавче поле. Крім того, автори законопроекту, скоріше за все, не мають схвальних експертних висновків про доцільність запропонованих змін з боку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, Інституту законодавства Верховної Ради України, Інституту держави і права НАН України ім. В. М. Корецького чи інших фахівців у відповідних галузях права (*За матеріалами: <http://www.menr.gov.ua/index.php/normakty/60-9/acts/1797-nakaz-vid-05-12-2013-500-proskasuvannia-derzhavnoi-reiestratsii-pestytsydu-fosfidu-tsynku-ta-vsikh-ioho-preparatyvnykh-form>; <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>; <http://www.hunt-dogs.ru/107>*).

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат

Судові повістки

Цю тему можна не прикрашати яскравими асоціаціями, бо вона занадто проста та зрозуміла й без них. Тут варто лише загадати, у чому суть правосуддя, перша частина якого полягає у встановленні судом об'єктивної істини, до якої вже потім суд застосовує матеріальне право. Тобто перш ніж вирішити спір, суд має розібратися у справі, встановити, що ж насправді відбулося.

Об'єктивна істина, яку суд має встановити, – це сукупність дійсних обставин, фактів стосовно матеріальних правовідносин, що існують між сторонами, стосовно подій, унаслідок яких відбулося, на думку позивача, порушення його суб'єктивного права. А на думку відповідача, не відбулося ніякого порушення. Суддя не є і не може бути носієм інформації стосовно таких обставин, бо інакше він би став свідком. Він отримує цю інформацію від інших. Носіями такої інформації є фізичні особи. Вони є джерелом об'єктивної істини. Без цього джерела встановити її неможливо. Тож суд повинен мати можливість отримувати інформацію з цього джерела. Для того, щоб така можливість у суду була, законодавець надав йому право викликати осіб – носіїв інформації на засідання. Це з одного боку.

З іншого боку, фізичні особи, що є учасниками матеріально-правового спору, мають також певні права. І найголовніше з цих прав полягає у тому, що суд має їм забезпечити можливість брати участь у здійсненні правосуддя, тобто можливість брати участь у встановленні судом об'єктивної істини. Право на таку участь впливає з принципів змагальності та свободи в наданні ними судові своїх доказів, рівності усіх учасників процесу перед законом і судом, гласності судового процесу. Бо якщо учасник матеріально-правового

спору не знатиме про те, що судовий процес відбувається, де і коли відбудеться судове засідання у його справі, він не зможе реалізувати свої права, не зможе вплинути на встановлення об'єктивної істини, що призведе до порушення прав такого учасника.

Для того, щоб суд міг установити об'єктивну істину якомога ближче до дійсних фактів, для того, щоб суд, вчиняючи правосуддя, мав можливість не порушувати суб'єктивних прав учасників процесу, законодавець надав йому процесуальні засоби спрямовані на те, щоб викликати певних осіб у суд або ж повідомляти осіб, про те, що суд вчинятиме правосуддя стосовно певного спору, здійснювати виклики та повідомлення.

Викликає суд у тому разі, коли участь такого учасника є обов'язковою як для встановлення об'єктивної істини, так і для того, щоб надати можливість особі реалізувати її процесуальні права, а ще для того, щоб така особа виконала свої процесуальні обов'язки: дала показання, пояснення, надала документи та ін.. Повідомляє ж суд таких осіб у тому разі, коли об'єктивну істину суд може встановити й без їх участі, однак вони мають знати, що суд встановлюватиме цю істину та вирішуватиме спір.

Викликає суд учасників процесу повістками, а повідомляє їх – повістками-повідомленнями. Різниця між цими двома документами у тому, що особа, яка викликається у суд повісткою, зобов'язана з'явитися до суду в час, вказаний у повістці. Особа ж, яка отримала повістку-повідомлення, має право бути присутньою в судовому засіданні. До осіб, яких суд викликає повісткою, належать: особи, які беруть участь у справі; свідки; експерти

і спеціалісти; перекладачі; інші особи, участь яких у судовому засіданні або у вчиненні окремих процесуальних дій є обов'язковою.

Як вручаються судові повістки

Для того, щоб зрозуміти процес вручення судових повісток, необхідно згадати та чітко усвідомити мету такого вручення. І тоді буде зрозуміло, що судова повістка повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб особа, яка отримала повістку, мала достатньо часу для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи, тобто достатньо часу, щоб найефективніше скористатися своїми процесуальними правами та виконати процесуальні обов'язки. Законодавець вважає, що «достатньо часу» – це часовий проміжок, не менший ніж сім днів до судового засідання.

Судову повістку суд може вручити у суді чи надіслати поштою рекомендованим листом за адресою проживання чи роботи, якщо адреса проживання невідома. Розписатися про отримання повістки може сама така особа; будь-хто з повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом з нею, у разі, якщо особу, якій адресовано судову повістку поштою чи кур'єром, не виявлено в місці проживання; представник житлово-експлуатаційної організації, якщо не виявлено ані самої особи, ані членів її сім'ї.

Особа вважається повідомленою про дату й місце судового засідання, якщо відповідне оголошення надруковано в певному друкованому засобі. Ще одним способом виклику чи повідомлення учасників судового процесу є повідомлення чи виклик їх телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Зміст судової повістки чи повістки-повідомлення

Зміст судової повістки чи повістки-повідомлення має переслідувати ту мету, заради якої вона й придумана. У будь-якому разі в обох з вказаних документів

мають бути: найменування та адреса суду; назва справи; казівка про те, яку дію буде вчинено; місце, день і час її вчинення.

У повістці-повідомленні має міститися вказівка на те, що участь особи у вчиненні процесуальної дії не є обов'язковою. А якщо йдеться про повістку, то в ній має міститися роз'яснення про наслідки неявки залежно від процесуального статусу особи, яка викликається (накладення штрафу, примусовий привід, розгляд справи за відсутності, залишення заяви без розгляду), і про обов'язок повідомити суд про причини неявки.

Якщо суд вважатиме, що він не може вчинити правосуддя без участі відповідача, а тому вручити повістку не вдалося, то суд може вчинити процесуальну дію, яка називається «розшук відповідача». Ця процесуальна дія здійснюється у разі якщо суд має розглянути справу за позовами про стягнення аліментів або про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.

Розшук проводиться органами внутрішніх справ (територіальними підрозділами служби громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб (ГРФО)), а витрати на його проведення стягуються з відповідача в дохід держави за рішенням суду (*Юридичний журнал колективу «Єфімов та партнери» «З любов'ю до права» // http://zldp.net.ua/download/1_2014.pdf*).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Я. Толкачев

Принцип non bis in idem в украинских уголовно-правовых реалиях

Действующий УПК декларативно в главе 2 «Принципы уголовного производства» статьёй 19 обозначает основоположный постулат правового государства, как запрет дважды привлекать к уголовной ответственности за одно и то же уголовное правонарушение. Однако подробное изучение данной нормы вместе с другими нормами процессуального закона приводит к выводу о серьезных опасениях за права человека в данном контексте.

Предлагается расчленить норму ч.1 ст.19 УПК на 2 составных элемента: 1) установленный запрет на действия со стороны карающего аппарата государства; 2) условия при которых устанавливается сам запрет.

Касательно первого элемента, то он неразрывно связан с субъектом правонарушения. Сам принцип, описанный в ст.19 УПК, исходит из конституционной нормы (ст.61), согласно которой никто не может быть дважды привлечен к юридической ответственности одного вида за одно и то же правонарушение, которая, в свою очередь, берет начало в международных нормах, а именно ст.4 Протокола №7 к Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод: «никого не может быть во второй раз привлечен к суду или наказан в порядке криминального производства...»; и п.7 ст.14 Международного пакта о гражданских и политических правах: «никто не должен быть во второй раз осужден или наказан за преступление...».

В данном случае можно с уверенностью утверждать, что в деле защиты прав человека Конституция Украины пошла дальше осторожных международных норм, поскольку в Основном Законе установлена правовая формула: как «не может быть привлечен к юридической ответственности». Ее значение

для уголовного права сложно переоценить, поскольку новый УПК в п.4 ч.1 ст.3 законодательно закрепил, что привлечение к уголовной ответственности – стадия уголовного производства, которая начинается с момента сообщения лицу о подозрении в совершении уголовного правонарушения.

Однако, формулируя общие принципы уголовного производства, а также нормы правоприменения, законодатель (выгодно для репрессивного государственного аппарата) использовал авторитетные международные нормы середины прошлого века в явный ущерб собственным (более демократичным) конституционным нормам.

А из этого исходит, что по принципу УПК лицо сколько угодно раз может быть привлечено к уголовной ответственности (ему может быть сообщено о подозрении) в независимости от наличия обстоятельств, исключающих возможность быть дважды обвиняемым или наказанным, несмотря на норму ч.2 ст.19 УПК, предписывающую немедленно закрывать такие уголовные производства (категория «немедленно» довольно оценочная и до выполнения данного требования можно реально успеть привлечь лицо к уголовной ответственности и даже осуществить пару троек следственных и других процессуальных действий).

Касательно второго элемента принципиальной нормы УПК, а именно условий, при которых лицо не может дважды быть обвиняемым или наказанным за одно и то же преступление, то ст.19 УПК таким условием обозначает лишь наличие вступившего в силу приговора суда. И все! Поэтому, не лишне будет отметить, что принципиальная норма не должна быть такой узкой и категоричной, поскольку приговор – это не единственный документ, которым окончательно принимается решение в рамках уголовного производства.

Правоприменительная норма п.6 ч.1 ст.284 УПК «вспоминает» еще об определении суда о закрытии уголовного производства и предписывает закрывать уголовное

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

производство при наличии такого документа. При этом, буквально понимая ст.19 УПК, раз определение о закрытии уголовного производства это не приговор, то открытое производство (по тому же обвинению, по которому имеется определение суда о закрытии) хоть и должно быть закрыто, но не настолько «немедленно», как в случае с приговором, да и произойти это может после привлечения лица к уголовной ответственности и обвинения обвинительным актом уже в статусе подсудимого (по крайней мере закон не исключает такого варианта развития событий).

Однако ни в ст.19, ни в ст.284 УПК не сказано о других основаниях для невозможности повторного осуждения и наказания лица как наличие двух других окончательных документов: 1) определение суда о применении принудительных мер медицинского характера; 2) определение суда о применении принудительных мер воспитательного характера.

Учитывая такие пробелы, в данном случае (хотя бы в ст.19 УПК) законодателю стоило обратиться к вышеуказанным международным нормам и применить в принципиальной норме их правовую формулу: «был окончательно осужден или оправдан в соответствии с законом и уголовно-процессуальным правом каждой страны». При этом внимание акцентируется на категории «окончательно» и «в соответствии с законом и уголовно-процессуальным правом», поскольку для уголовно-процессуального права Украины окончательными могут являться 4 вышеперечисленные решения суда.

Выше был проведен анализ явных несоответствий норм действующего УПК самому себе, а также общим конституционным принципам. Однако продолжая тему конституционного принципа «non bis in idem», предлагается пойти дальше и переложить норму прямого действия ст.61 Конституции Украины на уголовно-правовые реалии.

Так, стоит отметить, что Основной Закон (в отличие от норм УПК) не предписывает никаких условий, при которых устанавливается запрет на повторное привлечение к юридической ответственности. Единственным критерием

в данном вопросе является наличие факта первоначального привлечения к юридической ответственности.

Таким образом, переводя этот принцип на уголовно-правовые рельсы, конституционно установлен запрет на повторное привлечение к уголовной ответственности лица, которое уже привлекалось к таковой (то есть, ему сообщалось о подозрении) в независимости от того, каким результатом окончилось первоначальное уголовное производство: был приговор, производство было закрыто судом (например, в случае освобождения от уголовной ответственности) или даже если производство было закрыто прокурором (например, в случае установления отсутствия в деянии состава уголовного правонарушения) и т.д.

Такое смелое заявление стоит подкрепить ретроспективными нормами из строго УПК. Для этого, исключительно в теоретических целях, предлагается отождествить сообщение о подозрении по новому УПК с возбуждением уголовного дела по старому. Это оправдано тем, что по новому УПК открытие головного производства, в силу ст.214, является обязательной процедурой, не зависящей от воли стороны обвинения, следующим шагом которой может стать только сообщение о подозрении, а так же тем, что по старому УПК уголовное дело могло возбуждаться сразу против лица, что являлось фактом привлечения его к уголовной ответственности.

Так, согласно п.10 и п.11 ст.6 УПК 1960 года уголовное дело не могло быть возбуждено, а возбужденное дело подлежало закрытию относительно лица, о котором есть неотменное постановление органа дознания, следователя, прокурора о закрытии дела по тому же обвинению; и если об отказе в возбуждении дела по тому же факту есть неотменное постановление органа дознания, следователя, прокурора.

То есть, старый УПК на много прогрессивней чем новый развивал международные принципы в данном вопросе и определял действующие (законные, поскольку не отмененные) постановления на досудебной стадии как окончательные процессуальные решения в

уголовном деле, препятствующие к повторному привлечению лица к уголовной ответственности по одному и тому же обвинению.

Вышеизложенное в который раз свидетельствует о юридической несостоятельности УПК 2012 года перед «устаревшим», но местами на много демократичным УПК 1960 года. Хотя, стоит ли говорить, что как раз новый УПК должен был взять курс на демократизацию для построения правового государства и гражданского общества (<http://jurblog.com.ua/2014/02/printsip-non-bis-in-idem-v-ukrainskih-ugolovno-pravovyih-realiyah>). – 2014. – 13.02).

***

Блог на сайті «Банкрутство в Україні»

Про автора: П. Пригуза, суддя Господарського суду Херсонської області, кандидат юридичних наук

Проблеми конкурсного права в Україні. Ліквідація банкрута: продовжити не можна припинити

Реалізація в реальному житті положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», далі Закон, в редакції від 22.12.2011 року вказує на наявність певних недоліків змісту цього Закону, що негативно впливають на розуміння, тлумачення і застосування його приписів, всупереч меті Закону. Серйозну стурбованість, наприклад, викликає тлумачення норми ч. 1 ст. 37 Закону. В ній приписується, що господарський суд постановою визнає боржника банкрутом та відкриває ліквідаційну процедуру строком на дванадцять місяців. Як у цій нормі, так і взагалі в Законі, не вказано, що строк процедури може бути продовжено судом, як це було зазначено у ст. 22 попередньої редакції Закону, що коментується як заборона продовження строку.

Серед практикуючих арбітражних керуючих, суддів та науковців таке твердження викликало стурбованість, яка ґрунтується на утворюваній зазначеною нормою ілюзії, що ліквідаційна процедура не може бути продовжена за межами зазначених дванадцяти

місяців. Ця ілюзія підтримується приписами ч. 6 ст. 45 Закону, де зазначається, що непродані активи, які залишилися на момент закінчення строку ліквідації, передаються ліквідатором в управління деякій юридичній особі ніби-то для подальшого продажу. На нашу думку хибних судових рішень та судової практики вдасться уникнути, адже багатолітня практика здійснення цієї судової процедури показує, що дванадцять місяців для ліквідації майна та справ середнього або великого підприємства – утопія, нездійсненна мрія, не реальний строк. Хіба що для відсутнього боржника – прийнятна! За новими правилами продажу майна дотриматися цього строку можна лише в декількох випадках – у випадку продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу або у разі наявності у банкрута невеликої кількості ліквідного майна. Ми впритул наближаємося до правозастосування, вирішення конкретних судових справ і наперед хочемо змодельювати поведінку учасників процесу, насамперед з метою недопущення порушень майнових прав та інтересів учасників провадження у справах про банкрутство. У цій публікації ми дослідимо зазначені норми Закону з точки зору теорії застосування норм права з метою визначення дійсної мети законодавця і смислу юридичної термінології у правовому регулюванні зазначених суспільних відносин. Нормативно-правова ідея регулювання ліквідації банкрута Провадження у справах про банкрутство, складається з судових процедур, які запроваджуються господарським судом шляхом прийняття судових актів (ухвали, постанови).

Вцілому судові процедури – це правові форми, в рамках яких виникають, здійснюються та припиняються правовідносини між учасниками банкрутства у межах судового провадження. Судова процедура у справах про банкрутство – це певна система юридичних засобів у вигляді матеріально- та процесуально-правових норм. Застосування цих засобів повинно забезпечити досягнення кінцевої мети у конкретному правовідношенні. Отже реалізація судової процедури повинна завершитися правовим результатом, що відповідає ідеї (меті) Закону.

Основна ідея Закону – встановлення умов і порядку визнання боржника банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою задоволення вимог кредиторів за рахунок банкрута. Ліквідаційна процедура застосовується до боржника, який не здатний відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та/або мирової угоди, тобто до банкрута, і здійснюється з метою рівномірного погашення грошових вимог кредиторів. Залежно від категорії боржника, виду його діяльності та наявності у нього майна господарський суд застосовує загальний, спеціальний або спрощений порядок провадження у справі про банкрутство. Спрощений порядок застосовується під час ліквідації банкрута без застосування процедур розпорядження майном та санації. Ідея ліквідації банкрута прямо визначена у абзаці третьому ч. 1 ст. 37 Закону, де під ліквідацією розуміється припинення суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення в порядку цього Закону вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Отже, в результаті ліквідації обов'язково слід вирішити триєдину задачу: 1) продати майно банкрута; 2) задовольнити повністю (частково) вимоги кредиторів; 3) здійснити інші заходи ліквідаційної процедури, що не пов'язані з продажем майна банкрута та припинити суб'єкта підприємницької діяльності-банкрута. Для практичної реалізації мети і завдань процедури призначається ліквідатор (ст. 114 Закону), який у справі має спеціальний правовий статус. Ліквідатор організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення вимог кредиторів у встановленому цим Законом порядку, використовуючи безліч повноважень, у тому числі: приймає до свого відання майно боржника, забезпечує його збереження; проводить інвентаризацію та оцінку майна банкрута; формує ліквідаційну масу; пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення банкруту сум дебіторської заборгованості; подає до суду заяви про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника; вживає

заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб; продає майно банкрута для задоволення вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, у порядку, передбаченому цим Законом (ст. 40-44); передає до комунальної власності об'єкти житлового фонду, в тому числі гуртожитки, дитячі дошкільні заклади та об'єкти комунальної інфраструктури, що належать юридичній особі – банкруту; передає матеріальні носії секретної інформації (технічна документація, вироби, їх дослідні зразки тощо) замовнику за погодженням з відповідним органом Служби безпеки України; передає відповідним особам майно банкрута, що виключене з обороту; порушує питання про виділення частки, яка належить банкруту в спільному майні; веде реєстр вимог кредиторів; оформлює, упорядковує та передає на зберігання до архівної установи документи тривалого зберігання тощо. Як видно зокрема із кола повноважень ліквідатора визначеного ст. 41, обсяг роботи, що покладається на арбітражного керуючого, великий та непростий, досить часто за десять-дванадцять місяців його виконати об'єктивно неможливо. У своїй діяльності та за її результати ліквідатор є підзвітним комітету кредиторів і підконтрольний господарському суду, який перевіряє їх законність, правильність, розумність, та затверджує звіт. Звіт ліквідатора має засвідчувати завершення всіх розрахунків з кредиторами, що повинно бути підтверджено ліквідаційним балансом, у якому зазначається про відсутність у банкрута майна або про наявність залишків (ст. 46). Затвердження судом звіту ліквідатора є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство (ст. 83). Визначальним є припис Закону, що ліквідатор виконує свої повноваження до внесення у ЄДР запису про припинення юридичної особи – банкрута (ч. 7 ст. 46). У разі ж якщо на день заслуховування звіту, який зазвичай подається зі спливом встановленого судом строку ліквідпроцедури, ліквідатор не виявив або не реалізував майнові активи банкрута у повному обсязі, суд зобов'язаний винести ухвалу про призначення нового ліквідатора в порядку, встановленому цим Законом (ч. 4

ст. 46). Кандидатура нового ліквідатора може бути запропонована комітетом кредиторів, або визначена судом.

Напрошується цілком логічне питання: яким чином новий ліквідатор доведе судову процедуру до завершення, без надання відповідного строку? Очевидно, що при цьому суд оцінює обсяг активів боржника і стан справ, що підлягають подальшому виконанню (здійсненню), орієнтовний термін часу, з настанням якого можна очікувати закінчення виконання дій з продажу майна, оскільки це має юридичне значення. Цього вимагають інтереси кредиторів. Це означає, що суд повинен забезпечити учасників банкрутства процесуальними засобами і надати новому ліквідатору строк для вчинення процесуальних дій, визначивши необхідний період часу (ст.ст. 50, 53 ГПК), – продовжити строк судової процедури ліквідації банкрута. Отже, при ліквідації юридичної особи усе наявне майно підлягає повному розпродажу, що є підставою формування ліквідаційного балансу, який подається разом зі звітом для затвердження господарським судом. Без затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу не можна припинити провадження у справі, крім випадку затвердження судом мирової угоди в процедурі ліквідації банкрута. Теоретико-правові основи строків процедури ліквідації. Обов'язок учасників провадження (боржника, кредиторів, ліквідатора та інших) здійснити діяльність, результатом якої має бути продаж майна та припинення суб'єкта підприємницької діяльності-банкрута, є імперативним. Комплекс цих норм згідно теорії права є зобов'язальними, оскільки встановлюють юридичний обов'язок особи (осіб) вчиняти певні дії. Ліквідатор є головним виконавцем, зобов'язаним від імені боржника продати майно та підготувати юридичну особу до припинення (ліквідації). Що являє собою строк у дванадцять місяців з точки зору права? Дванадцять місяців надаються учасникам справи задоволення їх цивільних прав за рахунок майна боржника, що припиняється. Для надання ліквідатору процесуальних повноважень суд вводить ліквідаційну процедуру, що прямо впливає з

припису норми ч. 1 ст. 37 Закону. Із змісту цієї норми випливає, що адресатом, тобто суб'єктом припису про встановлення строку процедури є господарський суд. Для суду (і лише для нього) ця норма є імперативною.

Тобто, в постанові про визнання боржника банкрутом судом повинно бути вказано, що процедура відкривається строком на дванадцять місяців. Ніяких приписів для інших учасників провадження і ліквідатора щодо обмеження строків, а так само заборон для господарського суду щодо можливості скорочення або продовження строків процедури ч. 1 ст. 37 Закону не містить. В нормі права ч. 1 ст. 37 Закону йдеться про строки судової процедури ліквідації банкрута (ст. 7 Закону), що дає нам право вважати її класичною нормою процесуального права. Призначення норм процесуального права полягає в правовому регулюванні так званих організаційних суспільних відносин, забезпеченні процедур, форм реалізації або захисту норм матеріального права. Процесуальні норми завжди мають процедурний характер, вони адресовані насамперед суб'єктам, наділеним державно-владними повноваженнями щодо прийняття та застосування норм матеріального права, містяться в процесуальних законах (ГПК, ЦПК, КАСУ, КПК). Особливістю Закону є те, що він містить як норми матеріального, так і процесуального права. Для повного з'ясування значення норм закону треба звертатися до норм ГПК, які мають субсидіарно застосовуватися при провадженні у справі про банкрутство.

Так, приписи норми права ст. 53 ГПК України вичерпно дають відповідь на питання, як діяти при закінченні строків у дванадцять місяців, що встановлені судом для вчинення процесуальних дій з ліквідації банкрута. Норма має назву «Відновлення та продовження процесуальних строків». Її зміст передбачає, що «за заявою сторони, прокурора чи з своєї ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Призначені господарським судом строки можуть бути ним

продовжені за заявою сторони, прокурора чи з своєї ініціативи». Оскільки строк у дванадцять місяців ліквідації відповідно до буквального змісту Закону є таким, що встановлюється судом, то відповідно до теорії строків та норм ГПК – може бути продовжений судом без усяких умов. Так само строк може бути скорочений судом, якщо ліквідацію здійснено раніше та наприклад, через шість місяців подано до суду звіт і ліквідаційний баланс, який підлягає затвердженню.

Як видно, досліджувана нами норма є абсолютно визначеною, з вичерпною конкретністю і повнотою встановлює адресата своєї дії, його права та обов'язки. Застосована один раз господарським судом ця норма права вичерпує свою дію і порушити цю норму у майбутньому не можливо. Тому законодавець не встановив обмежень як для скорочення, так і для продовження процедури ліквідації, а залишив відкритим питання продовження строків ліквідаційної процедури, поставивши його в залежність від фактичних обставин справи. І, як показує практика, – це правильно і розумно. Конструкція норми лише підтверджує припущення, що український законодавець є мудрим, знає про результати судової практики попередніх років з регулювання і здійснення в державі відносин ліквідації банкрутів. Розглядаючи причини непродажу майна протягом строку ліквідації, суд має встановити причини невиконання усіх дій з продажу активів і виконання інших обов'язків учасниками провадження, виходячи з об'єктивної їх правової оцінки, вжити відповідних, передбачених Законом та нормами ГПК заходів впливу на учасників справи, але строк ліквідаційної процедури суд продовжити зобов'язаний. За неналежне виконання обов'язків ліквідатором господарський суд може усунути ліквідатора, стягнути штраф з членів комітету кредиторів за винні дії по незабезпеченню контролю за роботою ліквідатора та недотримання строків ліквідації (ст. 83 ГПК), винести окремі ухвали або надіслати повідомлення (ст. 90 ГПК). Це означає, що лише у кожному конкретному випадку можна визначити той арсенал матеріально-процесуальних засобів, які

необхідно застосувати у справі про банкрутство. Лише таким чином можна визначити можливі та необхідні для проведення ліквідації суб'єкта господарювання строки судової процедури. Тому насамперед не строки повинні визначати характер та зміст діяльності ліквідатора у ліквідаційній процедурі, а сумлінність та повнота виконання покладених на нього Законом повноважень.

Аналіз мети і призначення права управління майном банкрута Буквальний зміст норми ч. 6 ст. 45 Закону такий: «У разі якщо на момент закінчення строку ліквідації залишилися непроданими активи боржника і негайний продаж матиме наслідком істотну втрату їх вартості, ліквідатор передає такі активи в управління визначеній господарським судом юридичній особі, яка зобов'язана вжити заходів щодо продовження погашення заборгованості кредиторів боржника за рахунок отриманих активів. Ліквідатор у разі потреби передавання активів боржника, які залишаються непроданими на час закінчення процедури ліквідації, в управління іншій юридичній особі погоджує кандидатуру такої особи з комітетом кредиторів та звертається до господарського суду з відповідним клопотанням. Таке клопотання ліквідатор надає господарському суду не пізніше ніж за два місяці до завершення процедури ліквідації і зазначає в ньому обсяг активів, що продавалися і не були продані, причини нездійснення продажу, а також загальну суму незадоволених вимог кредиторів». Мовний та телеологічний аналіз норми ч. 6 ст. 45 Закону показує, що в процедурі ліквідації майнові активи мають продаватися за максимально можливою ціною, виключаючи істотні втрати їх вартості.

Очевидно, розглядаючи перспективи продовження процедури ліквідації, комітет кредиторів може прийняти рішення про завершення ліквідації банкрута і звернення до суду з клопотанням про припинення провадження у справі. Якщо комітет кредиторів дійде висновку, що продовження строків ліквідації призведе до витрат, які істотно зменшать конкурсну масу і, відповідно, кредитори отримають менше, порівняно з

передачею залишків активів третій особі на реалізацію, то комітет кредиторів приймає рішення про таку передачу майна. Передача майна в управління має свою мету – погашення вимог кредиторів за рахунок його вартості. Третя особа продовжить задовольняти вимоги кредиторів після припинення провадження у справі. Передача майна в управління може здійснюватися на умовах мирової угоди, учасниками якої повинні бути боржник, кредитори та третя особа, яка бере на себе виконання зобов'язань боржника (ст. 79 Закону). Застосовані в нормі права терміни «у разі потреби передавання активів», «погодження кандидатури особи з комітетом кредиторів», «звернення комітету кредиторів з клопотанням до господарського суду» вказують на диспозитивний характер цієї норми, оскільки вона діє лише тоді, коли комітет кредиторів визнає за потрібне (необхідне) врегулювати поведінку кредиторів. Ця норма є матеріальною, оскільки її об'єктом виступають майнові відносини учасників провадження. Норма, окрім того, є уповноважуючою, оскільки встановлює суб'єктивні права, тобто, дозвіл на здійснення кредитором (комітетом) активних дій. Питання про необхідність (потребу) вчинення цих дій не залежить від суду.

В той же час, реалізація права відбувається після процесуальної перевірки намірів сторін – на підставі ухвали суду. Юридичний та логічний аналіз норми ч. 6 ст. 45 Закону вказує на те, що: передача майна іншій особі може відбутися лише на підставі угоди (правочину). Очевидно, що угода повинна бути укладена до закінчення строку процедури ліквідації. Процедура ліквідації повинна бути припинена (закінчена) в результаті такої угоди. В арсеналі Закону, окрім звіту ліквідатора, є лише один такий спосіб припинення провадження – мирова угода. Припис про те, що юридична особа, якій передаються в управління майнові активи, визначається господарським судом, вказує на те, що запропонована комітетом кредиторів юридична особа має пройти перевірку судом та ухвалою суду має бути залучена до участі у справі для отримання певного процесуального статусу для укладання з нею мирової угоди.

При цьому слід припустити, що боржник в такому випадку отримує право на подальше здійснення господарської діяльності, оскільки не ліквідується.

Висновок, який випливає з дослідженої норми, вказує, що право передати майно для продажу іншій особі належить виключно кредиторам в особі комітету кредиторів. Отже, непродані активи боржника можуть бути передані на реалізацію (в управління) конкретній юридичній особі лише за вільним волевиявленням кредиторів та лише на підставі мирової угоди. Кредитори мають право не застосовувати цю норму, якщо це суперечить або не відповідає їх інтересам (їм такого не потрібно). Можлива ситуація коли вартості залишку непроданих активів достатньо лише для часткового задоволення вимог кредиторів, а інші конкурсні кредитори, та й сам боржник, не хочуть укласти мирової угоди про прощення непокритої активами частини боргу. Усіх влаштовує лише ліквідація банкрута. У такому випадку можливий інший алгоритм вирішення кредиторомі долі залишків неліквідного майна, який також надасть змогу кредиторам передати майно для продажу з розстрочкою платежів їх набувачем.

Наприклад, – шляхом передачі третій особі залишків майнових активів (майна та майнових прав) боржника з укладанням договору переведення на неї частини боргів за вимогами кредиторів у межах вартості отриманих активів. Такою третьою особою може бути як юридична, так і фізична особа, у тому числі фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності. Сам же боржник-банкрут у такому випадку підлягає ліквідації на підставі звіту ліквідатора (ст. 46, п. 6 ч. 1 ст. 83 Закону).

Очевидно, що в Законі прямо йдеться про строк, який є необхідним для здійснення усіх дій і заходів для продажу майна банкрута і здійснення розрахунків з кредиторами, тобто, для досягнення мети правового регулювання. Строк ліквідації, як період часу, в який ліквідатор поступово припиняє зобов'язальні (відносні та абсолютні) правовідносини, є категорією матеріального права, оскільки норми права регламентують поведінку (діяльність) суб'єктів

відносин банкрутства, визначають зміст первинних прав і обов'язків суб'єктів права. Тому видається, що строк ліквідації може не збігатися зі строком ліквідаційної процедури, а залежить від кількості майна, його якості та складу (наприклад, наявність у боржника цінних паперів-векселів, акцій у капіталі інших акціонерних товариств тягне за собою інший порядок продажу, ніж встановлений в Законі для продажу майна), від стану правовстановлюючих та реєстраційних документів, поведінки сторін у справі та від інших об'єктивних і суб'єктивних факторів. Оскільки норми процесуального права, по своїй природі повинні «обслуговувати» норми матеріального права, останні мають пріоритет і вплив на процес. Відтак для виявлення характеру та змісту процесуальної норми потрібно проаналізувати, наскільки вона відповідає тим суб'єктивним правам, які визначені в матеріальній нормі права, тобто будувати зв'язок від норми матеріального права, а не навпаки. Вжите законодавцем словосполучення «з метою продовження погашення заборгованості», окрім мети, не визначає засобів «управління» і не обмежує отримувача майна у виборі способу розпорядження ним.

Таким чином, під передачею майна в управління, оскільки Закон не передбачає іншого, можна розуміти як передачу права власності на майно іншій юридичній особі, так і передачу в управління на інших умовах (оренда чи т.п.), що визначаються цим Законом та нормами ЦК і ГК. Порядок і строки сплати кредиторам вартості отриманого майна третьою особою має визначатися угодою. В законодавстві України є подібне регулювання відносин банкрутства. Так, зазначена норма повністю відтворює зміст ч. 6 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», відповідно до якої активи банку, що ліквідується, передаються ліквідатором (Фондом гарантування вкладів фізичних осіб) в управління визначеній ним юридичній особі, яка продовжує погашення заборгованості кредиторів банку за рахунок отриманих активів. В той же час, передбачений цим законом строк ліквідації банку в один

рік, передбачає можливість неодноразового продовження строків ліквідації до трьох років в залежності від обсягу активів (ч. 5, 6 ст. 44 цього закону).

Слід наголосити, що сфері банківської діяльності притаманна своя специфіка правового регулювання. Банк є особливим фінансовим суб'єктом правовідносин і його діяльність веде до виникнення значної кількості кредиторів – юридичних та фізичних осіб. Звідси впливає особливість ліквідаційної процедури банків, де слід враховувати характер активів банку, фінансові можливості, значну кількість кредиторів – фізичних осіб. Ототожнювати банкрутство банку і підприємства можна лише досить умовно. Відповідно не всі правові засоби будуть універсальними. Втім, схожість об'єкта правового регулювання з продажу великих обсягів майна банкрута, передбаченого Законом «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», вказує, що при ліквідації великих підприємств логічно і правильно застосовувати правило про продовження строків процедури.

Отже, із буквального змісту вказаної норми та з наведених міркувань не можна однозначно з'ясувати її призначення для правовідносин ліквідації банкрута, що викликає необхідність її тлумачення. Чи можна примусити сторони до укладання мирової угоди через закінчення дванадцяти місяців ліквідації банкрута? Сама постановка питання про примус до мирової угоди у юриста викликає внутрішній спротив. Примус завжди передбачає загрозу покарання за певні порушення, або настання інших негативних юридичних наслідків. Мирова угода у справі про банкрутство – це домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється шляхом укладення угоди між сторонами. Прийняття комітетом кредиторів рішення про укладення мирової угоди припиняє дію процедури ліквідації (ч. 8 ст. 77), а факт затвердження господарським судом мирової угоди є підставою для одночасного припинення провадження у справі про банкрутство (ч. 6 ст. 81).

Отже, якщо мировою є угода (домовленість), то логічним є висновок, що будь-який примус

до її укладання просто виключається. Інше твердження, що миру можливо досягнути примусом – є антилогічним та не відповідає загальним засадам цивільного законодавства: неприпустимості позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свободи договору; судового захисту цивільного права та інтересу; справедливості, добросовісності та розумності. Якщо припустити, що сторони зобов'язані укласти мирову угоду у справі про банкрутство, основною умовою якої є передача майна банкрута якій-ся там юридичній особі для подальшого комісійного продажу, то законодавець мав би прямо передбачити наслідки неукладення такої мирової угоди. Тобто, Закон мав би встановити, що провадження у справі про банкрутство припиняється, а майно, що залишилося непроданим – конфіскується в доход держави; або ревізується з передачею залишків активів в управління юридичній особі-торговцю, яку визначить господарський суд; або майно залишається власникам боржника безоплатно з прощенням боргів банкрута тощо. Усі такі результати можна було би розцінити як негативні юридичні наслідки, міра покарання нерадивих кредиторів та ліквідатора за невміння продати активи боржника протягом дванадцяти місяців. На додаток можна було би ще передбачити й покарання для усіх, хто був причетний до справи про банкрутство: арбітражних керуючих, суддів усіх інстанцій. Особливий супротив кредиторів передати майно торговцю, а не продавати його в ліквідаційній процедурі, викликає ситуація, коли ліквідатор здійснив колосальну роботу щодо повернення активів з чужого незаконного володіння саме під кінець десяти-дванадцяти місяців строку ліквідаційної процедури, лише закінчив формування ліквідаційної маси, до якої входять, наприклад, об'єкти нерухомого майна, цілісний майновий комплекс банкрута державної форми власності або з іноземними інвестиціями, що мають багатомільйонну вартість.

Виходить, що уся робота численних кредиторів та ліквідатора в ліквідаційній процедурі здійснювалася для когось, для якогось торговця, визначеного судом? Для

такого способу правового регулювання законодавець мав би покласти за мету конкурсного провадження не захист основоположних цивільних прав, інтересів та свобод осіб (людей), а лише процесуальний результат – закінчення процедури ліквідації банкрута за дванадцять місяців з припиненням справи. Діяти за принципом – строк процедури понад усе. Втім, Закон не містить подібних умов і наслідків незавершення ліквідації банкрута, що підтверджує проголошену нами тезу про мудрість законодавця. Прогнозований результат – мирно віддати майно торговцю? Результат фантастичний, але не правовий, дотриманням якого не можна досягнути визначеного Законом правового результату. Чи можливо припинити процедуру ліквідації? Припинення процедури ліквідації боржника у справі про банкрутство без припинення провадження у справі не можливе. Відповідно до ст. 83 Закону передбачені певні підстави для припинення провадження у справі, які не є вичерпними. До них можна додати таку підставу як затвердження судом мирової угоди. Втім, таких підстав для припинення справи як, наприклад: закінчення дванадцяти місяців ліквідації банкрута; неподання ліквідатором звіту і ліквідаційного балансу; порушення ліквідатором строків продажу майна банкрута; неналежне виконання ліквідатором і членами комітету кредиторів своїх обов'язків або подібних – Закон не містить.

Це означає, що для спроби втілення тези про обов'язковість припинення провадження у справі із закінченням дванадцяти місяців ліквідації треба звертатися до субсидіарних норм ГПК. Норми ГПК передбачають можливість закінчення провадження у справі позовного провадження з підстав, передбачених у ст.ст. 80, 81 без винесення рішення у справі, а також з винесенням рішення за результатами розгляду спору у справі про задоволення позову або про відмову в позові (ст. 82). Рішення (ухвалу) про відмову у продовженні строку ліквідації та про припинення провадження у справі у зв'язку з закінченням 12-місячного строку ліквідації не можна прийняти, воно буде явно свавільним. У такому разі загалом

майново-організаційні права та обов'язки учасників процедури банкрутства залишаються не вирішеними, що породжує правову невизначеність: банкрут не ліквідований; майно не продане; вимоги кредиторів не задоволені тощо. А на питання що робити далі, – відповіді немає. Сторони попадають у правовий вакуум, де немає правового поля для розв'язання проблем. Вирішувати ці питання через аналогію закону або права буде невдалим шляхом, оскільки банкрутство регулюється і вимагає правового регулювання спеціальними нормами, які враховують специфіку відносин. Ухвала про залишення заяв кредиторів без задоволення у зв'язку з закінченням 12-місячного строку ліквідації і неподанням комітетом і ліквідатором без поважних причин звіту і ліквідаційного балансу, має такі ж самі наслідки. Прийнятною можна було би вважати норму про укладання сторонами мирової угоди і припинення провадження у результаті її затвердження господарським судом (ст. 80 ГПК). Втім для справи про банкрутство ця підстава також є неприйнятною, оскільки Законом встановлено свій, відмінний від ГПК, спеціальний порядок укладання мирової угоди у формі судової процедури (ст.ст. 7, 77-81).

Отже, до досліджуваних нами відносин норми ГПК не можна застосувати для припинення (завершення) провадження у справі про банкрутство. Викладене підтверджує нашу тезу про те, що юридична особа, у якій в ліквідаційній масі наявне майно, повинна ліквідуватися протягом такого терміну, який є розумно достатнім, але не менше ніж до настання факту, що має юридичне значення для справи про банкрутство – до повного продажу майна та здійснення усіх заходів, передбачених Законом щодо ліквідації банкрута, розрахунків з кредиторами і затвердження господарським судом звіту ліквідатора. Або через затвердження господарським судом мирової угоди. Твердження, що дванадцять місяців процедури ліквідації господарюючих суб'єктів є імперативом, який не може бути перевищеним, на практиці, на нашу думку, загрожує перетворити відносини банкрутства в проблему не лише для учасників провадження

чи для судової системи, а також викликати негативну оцінку міжнародних експертів та негативно вплинути на інвестиційний клімат в державі.

Так, якщо із закінченням 12-місячного строку суд ліквідує банкрута незалежно від стану продажу майна, то ліквідатором банкрута слід вважати не арбітражного керуючого, а суд, який застосовує адміністративний примус для припинення судової ліквідації. Боржник та кредитори усуваються від процесу. Третя особа набуває безконтрольної влади над майном, при відсутності адекватних правових засобів контролю за збереженістю майна та розрахунками. Сторони штовхаються у відносини, які належним чином правом не врегульовані, а відтак створюються умови для різних зловживань. Так, заінтересовані особи можуть навмисно затягувати судовий процес з метою передчасної ліквідації суб'єкта господарювання та виведення майна з-під контролю суду та кредиторів. Утворюється особлива категорія суб'єктів господарювання зацікавлених у передачі їм майна, яке по суті втратило власника. У торговців чужим майном така ситуація викличе нездоровий інтерес, що в результаті спотворить мету судової ліквідаційної процедури, завданням якої стануть спроби створити перешкоди для продажу майна, для чого будуть застосовуватися усякого роду зловживання правом (процесуальні диверсії) щоби досягнути негативного результату для прав кредиторів і прав боржника та догодити торговцям. Такого не повинно статися.

Ми вбачаємо, що твердження про обмеження строку ліквідаційної процедури у 12 місяців є помилковим. Для учасників справи про банкрутство з ч. 1 ст. 37 Закону, на нашу думку, впливає лише неписана процесуальна презумпція, що усі дії з ліквідації банкрута вірогідно повинні бути закінчені протягом дванадцяти місяців. Але ж презумпція – це припущення, а не юридичний факт. Дана процесуальна презумпція покликана наблизити норму права до реального життя та до змісту суспільних відносин, закріпити корисні для суспільства позитивні тенденції їх розвитку. Презумпція відображає правові очікування

учасників відносин ліквідації щодо погашення їх вимог, а не реально існуючі обставини або факти, що мають юридичне значення. Отже, зазначена презумпція не є (і не може бути) основою правової норми щодо строків ліквідації банкрута. Тому неписана презумпція щодо строку ліквідації, яка на практиці може виявитися фікцією – не має юридичного значення. Як справедливо зазначають В.Г. Ротань, І.Л. Самсін, А.Г. Ярема та інші в посібнику «Новітнє вчення про тлумачення правових актів» /Х.: Право, 2013, с. 580/, ігнорування реальності при тлумаченні актів законодавства, якщо таке тлумачення істотно впливає на цю реальність і може тягти за собою непередбачувані наслідки, є явно нерозумним, а тому неприпустимим, оскільки веде в кінцевому рахунку до порушення принципу верховенства права.

Отже, суд має служити інструментом в руках кредиторів, тому суд надає новий строк для продажу майна. Новий строк, так само як і строк у дванадцять місяців, що вже минув з дня відкриття ліквідаційної процедури, має бути розумним, виходячи з об'єктивних фактичних обставин справи. За таким алгоритмом діяльності суду буде виконано завдання процедури ліквідації і досягнуто мети правового регулювання відносин банкрутства. Загальний висновок.

1. Для учасників справи про банкрутство з ч. 1 ст. 37 Закону впливає неписана процесуальна презумпція, що усі дії з ліквідації банкрута вірогідно повинні бути закінчені протягом дванадцяти місяців. Але ж презумпція – це припущення, а не юридичний факт. Дана процесуальна презумпція покликана наблизити норму права до реального життя та до змісту суспільних відносин, закріпити корисні для суспільства позитивні тенденції їх розвитку. Презумпція відображає правові очікування учасників відносин ліквідації щодо погашення їх вимог, а не реально існуючі обставини або факти, що мають юридичне значення. Отже, зазначена презумпція не є (і не може бути) основою правової норми щодо строків ліквідації банкрута. Тому неписана презумпція щодо строку ліквідації, яка на практиці може

виявитися фікцією – не має юридичного значення.

2. Норма права про передачу майна юридичній особі в управління, що передбачена ч. 6 ст. 45 Закону, не є імперативною вимогою. Вона не може вважатися підставою припинення провадження у справі про банкрутство, а визначається як правова можливість кредиторів за своєю волею припинити дію процедури ліквідації і перейти до укладання мирової угоди.

3. Для комісійного продажу можуть бути передані незначні залишки майна банкрута, які за рішенням комітету кредиторів вигідніше продати не продовжуючи ліквідаційну процедуру, а через комісійну торгівлю.

4. Строк ліквідаційної процедури може бути продовжений господарським судом на вимогу комітету кредиторів за межами дванадцяти місяців на розумний термін (строк), необхідний для завершення ліквідації банкрута шляхом продажу його майна, та здійснення усіх інших заходів, передбачених Законом щодо ліквідації банкрута.

5. Майно банкрута належить кредиторам, і право на нього має захищатися як право власності, яке відповідно до Конституції України є непорушним. Реквізиція чи конфіскація (вилучення) майна у справі про банкрутство є неприпустимою.

6. Твердження про те, що майно банкрута, яке залишилось не проданим в ліквідаційній процедурі протягом десяти-дванадцяти місяців, підлягає обов'язковій передачі торгуючій організації, не ґрунтується на нормах і приписах Закону, виникає з неправильного розуміння природи і мети права банкрутства (конкурсного права), ґрунтується на інтуїтивному тлумаченні норми права.

7. Господарський суд не має власних інтересів у справі, створює умови реалізації прав сторін та учасників провадження (у справах про банкрутство), притягує до відповідальності осіб, які не виконують вимог суду, контролює поведінку сторін, у тому числі з метою дотримання ними процесуальних строків.

8. Права та обов'язки учасників провадження у справі про банкрутство повинні

здійснюватися виключно у межах судових процедур, визначених законом. Погашення вимог кредиторів у ході ліквідації суб'єкта господарювання можливе лише у межах судової процедури та у межах провадження у справі про банкрутство.

Автори сподіваються, що кожен фахівець, прочитавши цю статтю, поставить в її назві правильний розділовий знак (кому) у потрібному місці (<http://bankruptcy.com.ua/lang/ua/problemi-konkursnogo-prava-v-ukraini-likvidaciya-bankruta-podovzhiti-ne-mozhna-pripiniti>). – 2014. – 6.02).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: В. Форсюк

Лукавая позиция Миндоходов

По результатам налоговых проверок перед налогоплательщиком не редко возникает проблема обжалования не только налогового уведомления-решения (НУР), то и факту совершения административного правонарушения, предусмотренного статьей 163-1 Кодексом Украины об административных правонарушениях (КУАП).

Напомним, что согласно этой статьи предусмотрена ответственность за отсутствие налогового учета, нарушение руководителями и другими должностными лицами предприятий, учреждений, организаций установленного законом порядка ведения налогового учета, в том числе непредставление или несвоевременное представление аудиторских заключений, представление которых предусмотрено законами Украины.

В начале февраля с.г. года Министерство доходов и сборов Украины (Миндоходов) в своем Письме от 31.12.2013 г. № 2025/9/99-9910-04-02-10/6095 относительно предложения об определении датой совершения административного правонарушения, предусмотренного статьей 163-1 КУАП, в случае составления НУР по результатам проверок за одни и те же нарушения, даты согласования налогового обязательства, пришло к мнению, что такое предложение

противоречит положениям действующего законодательства и является необоснованным.

В качестве основания Миндоходов указало, что финансовая ответственность применяется к предприятию, а административная – к руководителю и иным должностным лицам предприятия, поэтому не следует отождествлять эти разные по сути ответственности.

Кроме того, факт совершения административного правонарушения в сфере налогообложения может быть установлен в процессе проведения проверки или по ее результатам (после составления акта проверки). При этом законодатель ограничил как сроки, в пределах которых на правонарушителя может быть наложено административное взыскание, так и срок рассмотрения дела об административном правонарушении.

В то же время, дела об обжаловании налоговых уведомлений-решений рассматриваются административными судами по правилам Кодекса Украины об административном судопроизводстве, которым определены иные сроки рассмотрения спора в судах всех инстанций, а у плательщика сохраняется право на обжалование в судебном порядке налогового уведомления-решения в течение 1095 дней с момента получения такого решения.

Исходя из указанного, по мнению Миндоходов, внесение предложенных изменений сделает невозможным привлечение к административной ответственности виновных лиц в течение указанного срока.

Однако отстаивая указанную позицию, налоговый орган немного «лукавить» относительно преград для привлечения к ответственности, ведь согласование соответствующих сроков возможно путем внесения изменений в статью 38 КУАП в части установления специальных сроков привлечения к ответственности по статье ст. 163-1 КУАП.

Кроме того, срок на обжалование в судебном порядке НУР в течение 1095 дней с момента получения такого решения, и строки согласования налогового обязательства – это разные независимые друг от друга процессуальные сроки (<http://jurblog.com.ua/2014/02/lukavaya-pozitsiya-mindohodov>). – 2014. – 13.02).

***

«Status-Quo»

Информационный юридический портал**Про автора: Т. Третьякова, адвокат*****Оправдательный приговор по ч. 2 ст. 307 УК Украины***

Один из немногих приговоров, постановленных за время действия нового УПК Украины, ценен тем, что вынесен по ч.2 ст. 307 УК Украины. Суд согласился с моей позицией о том, что все три эпизода вменены обвиняемому на основании мер провокации со стороны работников ОБНОН. В обоснование оправдания приведено решение Европейского Суда по правам человека, что тоже редкость для Украины (пока).

Осуществляя защиту лиц в уголовных процессах, я не ставлю себе целью оправдать преступление или оправдать преступника. Я ставлю своей целью защитить человека от неоправданного обвинения! Как юрист, я обязана судить о содеянном не с позиции обывателя и не на волне эмоций, а исключительно с точки зрения закона. Для меня важно, чтобы суд объективно и беспристрастно разобрался в процессуальных хитросплетениях уголовного производства, без предубеждения отнесся к доводам стороны защиты.

Выслушав выступление прокурора по делу, в котором человек обвинялся в совершении трех эпизодов по ч.2 ст. 307 УК Украины, мне показалось, что сейчас 1937 год, но никак не 2013. Ведь в те страшные годы человека обвиняли и признавали виновным лишь на основании показаний одного свидетеля-анонима! Именно это я увидела и услышала в речи государственного обвинителя в декабре 2013 года! Я могу буквально двумя фразами, кратко и лаконично выразить мысль прокурора: признайте обвиняемого виновным в изготовлении, хранении и сбыте наркотиков, так как против него дал показания анонимный засекреченный свидетель – закупной по каждому эпизоду.

Между тем, сам обвиняемый утверждал о том, что данное уголовное дело в отношении него сфабриковано сотрудниками милиции по

заказному варианту оперативников ОБНОН, в связи с чем, от его имени было подано заявление в городскую прокуратуру (данное заявление внесено в ЕРДР, он признан потерпевшим, расследование вяло продолжается), считал, что необоснованно привлечен к уголовной ответственности и незаконно находился под стражей. В последующем эта информация подтвердилась. Такие действия милиции можно охарактеризовать одним тезисом – «Показатели по борьбе с преступностью – во что бы то ни было, любой ценой». К сожалению, это стало лозунгом деятельности любого работника милиции, а отсюда – незаконные задержания, выбивание показаний, фальсификации документов, спешка и некомпетентность вместе с погоней за искусственными количественными показателями служебной деятельности и другие составляющие милицейской преступности, которая сейчас приобрела широкий размах. Вообще, состояние с соблюдением прав человека в украинской милиции можно охарактеризовать как «стабильно тяжелое». Увы!

Игнорируя показания обвиняемого и отсутствие надлежащих и допустимых доказательств, государственный обвинитель и следствие считали, что обвиняемый виноват в изготовлении, хранении с целью сбыта и сбыте концентрата маковой соломки в трех эпизодах. При этом, ни на досудебном следствии, ни в ходе судебного следствия не была установлена совокупность доказательств, бесспорно свидетельствующих о совершении обвиняемым преступления по ч.2 ст.307 УК Украины. Для стороны защиты представлялось установленным то, что в деле допущены грубые процессуальные нарушения при сборе и оценке доказательств вины моего подзащитного, которыми, кстати, являлись лишь результаты трех негласных следственных (розыскных) действий в форме оперативных закупок и последующие протоколы допроса лиц, которые якобы принимали в них участие, а также опознания по фотоснимкам. Я постаралась доказать, что уголовное производство не имеет никакого прямого законного доказательства виновности моего подзащитного и содержит

лишь незаконные доказательства, которые нельзя называть доказательствами.

С моей позицией согласился суд 1-й инстанции и вынес оправдательный приговор, обосновав его следующими доводами.

«.....Инкриминированное Лицу 1 уголовное правонарушение, предусмотренное ч.2 ст. 307 УК Украины, своего подтверждения надлежащими и допустимыми доказательствами в судебном заседании не нашло.

Согласно ст. 62 Конституции Украины, лицо считается невиновным в совершении преступления и не может быть подвергнуто уголовному наказанию, пока его вина не будет доказана в законном порядке и установлена обвинительным приговором суда. Никто не обязан доказывать свою невиновность в совершении преступления. Обвинение не может основываться на доказательствах, полученных незаконным путем, а также на предположениях. Все сомнения относительно доказанности вины лица истолковываются в его пользу. Согласно ч.1 ст. 92 УПК Украины, обязанность доказывания обстоятельств, предусмотренных статьей 91 настоящего Кодекса возлагается на прокурора.

..... Из показаний допрошенных в судебном заседании свидетелей прямо усматривается, что инициатива сбыта наркотических средств – опия, была спровоцирована именно закупными. Именно закупные обращались к Лицу 1 с предложением продать им опий.....

Согласно ч. ст. 271 УПК Украины, во время подготовки и проведения мероприятий по контролю за совершением преступления запрещается провоцировать (подстрекать) лицо на совершение этого преступления с целью его последующего изобличения, помогая лицу совершить преступление, которое он бы не сделал, как бы следователь этому не способствовал. Полученные таким образом вещи и документы не могут быть использованы в уголовном производстве. Европейский Суд по правам человека по делу «Ваньянь против Российской Федерации» (Жалоба № 53203 /99, Решение Суда от 15.12.2005 года) в п.п. 46, 47 отметил о том, что «Конвенция не запрещает ссылку на информацию, полученную

от анонимных информаторов на стадии предварительного расследования и когда этого требует характер преступления. Другое дело – дальнейшее использование их показаний судом в качестве основания для признания виновным. Внедрение тайных агентов мое быть ограничено и обеспечено соответствующими гарантиями, даже в случаях борьбы с оборотом наркотических веществ. Требования справедливого судебного разбирательства по уголовным делам, которые в статье 6 Конвенции ведут к тому, что публичные интересы в сфере борьбы с оборотом наркотических веществ, не могут служить основанием для использования доказательств, полученных в результате провокации со стороны милиции». « Если преступление было предположительно спровоцировано действиями тайных агентов, и ничто не предполагает, что оно (преступление) был бы совершено и без какого-либо вмешательства, то эти действия уже не являются деятельностью тайного агента и представляют собой подстрекательство к совершению преступления. Подобное вмешательство (агента) и использования его результатов (агента) в уголовном процессе могут привести к тому, что будет непоправимо подорван принцип справедливости судебного разбирательства». Таким образом, доказательства, полученные путем провокации не могут быть использованы в судопроизводстве, поскольку это является нарушением п.1 ст. 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод, в связи с нарушением принципа справедливости. Если в деле отсутствуют данные о том, что лицо занималось сбытом наркотических средств другим лицам, кроме легендированного лица, то у органов досудебного следствия и суда были достаточные основания подозревать, что имело место провокация. Информация, полученная от агентов милиции в результате проведения оперативной закупки наркотиков, не должна быть единственным доказательством, на котором строится обвинительный приговор.

В данном уголовном производстве стороной обвинения для подтверждения цели сбыта Лицом 1 наркотических средств предоставлены лишь свидетельские показания лиц, привлеченных

органами внутренних дел для проведения контрольной закупки наркотических средств, однако из их показаний следует, что провокация преступления исходила именно из действий этих закупных, контролируемых работниками милиции. Подобные действия сотрудников милиции и использование их результатов в уголовном процессе приводят к тому, что непоправимо подрывается принцип справедливости судебного разбирательства. Все уголовное преследование в таком случае является логическим продолжением провокации, подстрекательством со стороны сотрудников милиции, так как при отсутствии провокации, не было бы и уголовного преследования. Ситуация, когда лицо подталкивается представителями государства, призванными не допускать совершения преступлений, к совершению преступления, а потом привлекается к уголовной ответственности за это, не соответствует справедливому судебному разбирательству. Каких-либо других доказательств, которые бы позволили подтвердить факт проявления у Лица 1 инициативы на сбыт наркотиков, или иных доказательств в подтверждение того, что Лицо 1 занимался сбытом наркотических средств другим лицам, кроме легендированного лица, – материалы дела не содержат.

Согласно ч. 2 ст. 17 УПК Украины, никто не обязан доказывать свою невиновность в совершении уголовного преступления и подлежит оправданию, если сторона обвинения не докажет виновность лица вне разумного сомнения. Согласно п.1 ч.2 ст. 87 УПК Украины, суд признает существенными нарушениями прав человека и основных свобод, в частности, осуществление процессуальных действий, которые требуют предварительного разрешения суда, без такого разрешения или с нарушением его существенных условий. Согласно ч. 2 ст. 246 УПК Украины, негласные следственные (розыскные) действия проводятся в случаях, если сведения о преступлении и лице, его совершившем, невозможно получить другим способом. Негласные следственные (розыскные) действия, предусмотренные в частности, статьей 271 настоящего Кодекса,

производятся исключительно в уголовном производстве в отношении тяжких или особо тяжких преступлений. Согласно ч. 4 ст. 246 КПК Украины, исключительно прокурор вправе принять решение о проведении такого негласного следственного (розыскного) действия, как контроль за совершением преступления. Как усматривается из материалов дела, в нарушение требований ч. 4 ст. 246 УПК Украины, стороной обвинения не представлено постановления прокурора о проведении контроля за совершением преступления в форме оперативной закупки в отношении Лица 1. В частности, в материалах дела есть ходатайство о проведении негласного следственного действия, поручение о проведении негласного следственного действия – контроль за совершением преступления в форме оперативной закупки, в которых имеется только ссылки на наличие соответствующего постановления прокурора о разрешении на проведение такого негласного следственного (розыскного) действия, как контроль за совершением преступления.

При таких обстоятельствах, нет законных оснований для проведения указанных негласных следственных действий. Другие доказательства, добытые органом досудебного расследования и в ходе судебного разбирательства, также не могут быть приняты судом как надлежащие и допустимые доказательства в подтверждение незаконного изготовления и хранения наркотических средств с целью сбыта, сбыта наркотических средств, поскольку они получены с нарушением порядка проведения негласных следственных и розыскных действий.

....Кроме того, не могут быть надлежащими и допустимыми доказательствами в подтверждение незаконного изготовления и хранения наркотических средств с целью сбыта, сбыта наркотических средств, заключения экспертов, поскольку они получены с нарушением порядка проведения негласных следственных и розыскных действий....

В ходе судебного рассмотрения дела стороной обвинения не представлено никаких других доказательств в подтверждение незаконного

изготовления и хранения наркотических средств с целью сбыта, сбыта наркотических средств.

На основании изложенного, всесторонне, полно исследовав обстоятельства уголовного производства, оценив каждый довод с точки зрения относимости, допустимости, достоверности, совокупности собранных доказательств – с точки зрения достаточности и взаимосвязи, суд пришел к выводу о том, что предъявленное Лицу 1 обвинение в совершении преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 307 УК Украины, не нашло своего подтверждения надлежащими и допустимыми доказательствами, поэтому Лицо 1 подлежит оправданию в связи с недоказанностью его вины в совершении инкриминируемого преступления.»

В завершение следует сказать о том, что те оперативники, которые участвовали в фабрикации преступлений, своё получили – в период нахождения моего подзащитного под стражей они были задержаны, арестованы и привлечены к уголовной ответственности за вымогательство (<http://www.s-quo.com/club/club.php/user/1444/blog/605>). – 2014. – 10.02).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Т. Причепя

Постановление НБУ № 49 – часть 1: «Купи – продай и кредит»

...Меры НБУ относительно оздоровления и нормализации ситуации на межбанковском валютном рынке от 06.02.14г., которые приняли форму Постановления №49, в первый день шокировали как клиентов, так и сами банки: купить валюту было нельзя, рассчитаться в любой валюте тоже невозможно, если нет остатка на текущем счете – что в национальной, что в иностранной валюте.

Добросовестные бросились писать письма своим иностранным партнерам, дабы сообщить пренеприятнейшую новость – деньги будут дней через семь, возможно.

Всем и так понятно, что ситуация крайне невыгодна клиентам по многим причинам.

Во-первых, колебания в курсе: при подаче на покупку валюты закладывается один курс, а через шесть дней возможны 2 варианта – или банк все же сможет купить валюту, но, конечно, с учетом удорожания, или ввиду недостатка средств (курс уже изменился) вам попросту валюту купить не смогут и снова шесть дней ожидания.

Во-вторых, маловероятно, что существование постановления № 49 и задержка в оплате с вашей стороны может быть расценена как форс-мажорное обстоятельство. Тут необходимо принять во внимание несколько фактов: первый – а действительно ли вступило в силу Постановление НБУ №49 07.02.14г., как указано в п.5 самого постановления, второй – возможно ли получить документ уполномоченного органа, в котором превышение срока расчетов, установленного сторонами, вследствие действия постановления №49 будет признано форс-мажорным.

Стоит ли говорить о факте нарушения прямых норм Закона Украины «О Национальном банке Украины», а именно ч.5 ст. 56, согласно которой нормативно-правовые акты НБУ подлежат обязательной регистрации в Министерстве юстиции Украины и вступают в силу в соответствии с законодательством Украины. Руководствуясь Указом Президента Украины от 03.10.1992г. № 493/92 (в редакции от 21.05.1998г.) «О государственной регистрации нормативно-правовых актов министерств и других органов исполнительной власти», также Положением, утвержденным постановлением КМУ от 28.12.1992г. №731, нормативно-правовые акты такого рода вступают в силу через 10 дней после их регистрации, если более поздний срок не установлен в самом акте. И, наверное, не стоит даже упоминать ст.57 Основного Закона.

По второму факту пока не беремся утверждать, что получить такое подтверждение будет невозможно, хотя с нашей точки зрения шансы малы.

Что же предлагают банки своим клиентам? А банки предлагают краткосрочное кредитование! (вот почему было сделано небольшое лирическое вступление).

Как может выглядеть эта схема: вы подаете документы на покупку валюты на межбанке и параллельно, или за день до, подаете документы на оформление валютного краткосрочного кредита у банка. Первая операция занимает не менее семи дней согласно постановлению №49, вторая – два дня: 1-й оформление договора и перевод средств на валютный счет, 2-й – возможность пользоваться этими средствами согласно абз.1 п.4 постановления №49. Вот тут и возникает ситуация с займом у еврея: краткосрочные кредиты, как окажется после, развлечение не из дешевых, да и проблема с курсом покупки валюты потом все равно возникнет. И важно помнить, что вам как стороне по кредитному договору разрешено использовать иновалюту как платежное средство на территории Украины, т.е. погашать в ней проценты по кредиту только при условии получения индивидуальной лицензии НБУ согласно абзацу «г» части 4 статьи 5 Декрета № 15-93.

Потому считайте на шаг вперед: не дайте банку заработать на вас дважды (<http://jurblog.com.ua/2014/02/postanovlenie-nbu-49-chast-1-kupi-proday-i-kredit>). – 2014. – 11.02).

***

«Status-Quo»

Информационный юридический портал

Про автора: Г. Пампуха, юрист

Уголовная ответственность за непредоставление сведения о втором гражданстве в Украине

7 февраля 2014 года Народные депутаты А.Бригинец, Л.Емец и А.Павловский предложили ввести уголовную ответственность за несообщение гражданином Украины о вступлении в иностранное гражданство. Ими был зарегистрирован законопроект № 4116, которым Уголовный кодекс дополняется статьей 111-1.

За непредставление или несвоевременное представление совершеннолетним гражданином Украины, который добровольно вступил в иностранное гражданство (подданство), заявления об этом и копии

документа, подтверждающего приобретения гражданства (подданства), в уполномоченный орган центральной исполнительной власти, грозит штраф в размере 100 необлагаемых минимумов доходов граждан.

Разумное зерно в идее вышеуказанного законопроекта есть. Во-первых, согласно Основного Закона Украины – Конституции Украины, гражданин нашей страны должен иметь одно единое гражданство, так как двойное гражданство на территории Украины не разрешено. Смысл его в избирательном праве – это тоже более четкие и верные списки избирателей, конкретнее выборы, справедливее победитель. Часто говорят только про «мертвые души» среди населения, забывая и про неграждан Украины. А в случае сговора с государственными служащими – это и коррупция, превышение полномочий, потому и санкция в виде штрафа в указанном размере достаточная (<http://www.s-quo.com/club/club.php/user/7948/blog/607>). – 2014. – 13.02).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: М. Слободниченко

“ПОДВОДНЫЙ КАМЕНЬ” GMP ИНСПЕКТИРОВАНИЯ.

Повторное инспектирование производителей фармпродукции на предмет соответствия требованиям (GMP) в полном объеме всего производства не законно. Такое инспектирование должно охватывать исключительно проверку факта устранения выявленных нарушений во время предыдущей проверки.

Требование Гослекслужбы Украины о предоставлении подтверждения об устранении нарушений в течение 90 календарных дней с момента получения замечаний по факту проведения инспектирования незаконно. Этот срок не должен распространяться на производителей не имеющих на момент проверки Сертификат/Заключение GMP.

Не предоставление производителем в Гослекслужбу Украины в течение

90 календарных дней с момента получения отчета об инспектировании с выявленными нарушениями плана корректировочных и предупреждающих действий и документального подтверждения об устранении нарушений (САРА) не является основанием для повторного инспектирования в полном объеме всего производства.

Многие иностранные производители, не имеющие сертификата GMP, выданного Гослекслужбой Украины, или заключения о подтверждении соответствия GMP, ощутили негативные последствия, такие как:

- невозможность реализации лекарственных препаратов, ввезенных на территорию Украины после 15 февраля 2013 года;

- невозможность завершения процессов перерегистрации лекарственных препаратов;

- невозможности внесения изменений в материалы регистрационного досье.

Нивелировать такие негативные явления возможно путем получения в Гослекслужбе Украины Сертификата или Заключения GMP.

Производители, не имеющие GMP Сертификата, уже подали соответствующие заявления в Гослекслужбу о его получении. Более того, многие уже прошли инспектирование, к сожалению, не принеся им положительных результатов. Такие компании по итогам инспектирования, как показывает практика, получают рекомендации от Гослекслужбы Украины предоставить в течение 90 календарных дней план корректировочных и предупреждающих действий относительно устранения выявленных нарушений (несоответствий) и документальное подтверждение относительно устранения нарушений (САРА).

Однако если вникнуть в суть Порядка проведения подтверждения соответствия условий производства лекарственных средств требованиям надлежащей производственной практике, утвержденного Приказом МОЗ Украины № 1130 от 27.12.2012 года, и разобраться, для кого установлен срок в 90 календарных дней по предоставлению САРА, становится очевидным, что соблюдение этого срока для некоторых компаний необязательно,

и не влечет для них никаких негативных последствий.

Во – первых, если производитель по результатам инспектирования имеет нарушения (п.5.4. Порядка) –Заказчик должен принять меры относительно приведения производства в соответствие с требованиями правил GMP, и предоставить в Гослекслужбу САРА в срок до 90 календарных дней. В случае не предоставления САРА в установленные сроки Гослекслужба Украины может принять решение о прекращении действия Сертификата/Заключения в соответствии с п. 6.4. раздела VI этого Порядка.

Таким образом, положение п.5.4. Порядка № 1130 распространяется исключительно на компании, которые ранее имели Сертификат/Заключение GMP, и если у них есть несоответствия производства, они просто обязаны в максимальные сроки устранить все нарушения, веди их лекарственные препараты, при наличии GMP сертификата, имеют «зеленый свет» для ввоза в Украину. Поэтому и ответственность установлена – прекращение действия Сертификата/Заключения в случае не подачи САРА в срок 90 дней.

Во – вторых, совсем другая норма Порядка № 1130 должна применяться к Заявителям, которые не впервые проходят инспектирование и не имеют Сертификат/Заключение GMP. А именно – п. 5.9. Порядка. Если производитель по результатам инспектирования имеет критические нарушения (кстати, если критических нарушений нет, то можно получить Сертификат) – он предоставляет план корректировочных действий и документальные подтверждения об устранении недостатков. Причем срок для предоставления такого плана по устранению критических нарушений п.5.9. не предусматривает. Как и не предусмотрена ответственность за не предоставление, предоставление не в полном объеме САРА.

Что и не удивительно, ведь такие производители не имеют ни Сертификата, ни Заключения и поэтому не имеют возможности ввозить лекарственные препараты на территорию Украины и устранение ими нарушений в любой другой срок не спровоцирует риск ввоза в Украину некачественных препаратов.

Более того, именно п.5.9. Порядка №1130 предусмотрено, что заявитель может предоставить в Гослекслужбу Украины письменное обращение относительно проведения инспектирования с целью проверки устранения нарушений (несоответствий). В случае подтверждения за результатами инспектирования устранения нарушений (несоответствий) Гослекслужба Украины принимает решение о выдаче Заявителю Сертификата.

Эта норма фактически запрещает во время повторного инспектирования проверять все производство. Эта норма акцентирует ваше внимание только на проверке факта устранения нарушений. Знайте свои права (<http://jurblog.com.ua/2014/02/npravomernost-gosleksluzhbyi-ukrainyi-pripovtornom-inspektirovanii-proizvodstva-na-sootvetstvie-trebovaniem-gmp-proveryat-vse-proizvodstvennyie-protsessyi>). – 2014. – 11.02).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Ю. Коваль

Когда шутки плохи...

В связи с открытием Единого государственного реестра юридических лиц и физических лиц-предпринимателей (ЕГР) для всеобщего доступа с недавних пор можно смело утверждать, что наступила новая эра в деловых отношениях, ведь теперь проверить основную необходимую информацию о своем бизнес-партнере можно в любое время не выходя из офиса (<http://www.irc.gov.ua/ua/Poshuk-v-YeDR.html>). Более того, даже не пытайтесь связаться с этим самым партнером (потенциальным или нынешним), тем самым не вызывая у него лишних неприятных ощущений, связанных с тем, что его «проверяют».

Однако не все так радужно, ведь очень часто вместо желаемого спокойствия от подтверждения известной информации предприниматель получает новые поводы для волнений по поводу надежности выбранного для сотрудничества контрагента. А все связано

с тем, что, к сожалению, многие предприятия абсолютно безосновательно игнорируют несложные правила взаимодействия с регистрационной службой.

К примеру, самая распространенная ошибка – отсутствие подтверждения ведомостей, находящихся в реестре. Общеизвестный факт, что Законом Украины «О государственной регистрации юридических лиц и физических лиц-предпринимателей» установлено обязательство для предприятий ежегодно в течение месяца со дня регистрации, начиная со следующего года, подавать регистрационной службе подтверждение ведомостей о юридическом лице (абз. 1 ч. 11 ст. 19 Закона Украины «О государственной регистрации юридических лиц и физических лиц-предпринимателей» – далее Закон). Такое подтверждение происходит путем предоставления государственному регистратору заполненной регистрационной карточки (Форма № 6 – <http://www.drdsu.gov.ua/show/93>).

В случае непоступления в установленный срок (месяц от даты госрегистрации) подтверждения сведений о юридическом лице государственный регистратор обязан направить в течение пяти рабочих дней уведомление о необходимости представления указанной регистрационной карточки (абз. 1 ч. 12 ст. 19 Закона). В случае дальнейшего непредставления юридическим лицом карточки в течение месяца регистратор должен внести в ЕГР запись об отсутствии подтверждения указанных сведений (ч. 14 ст. 19 Закона).

Однако позиция многих предприятий такова, что «если у нас ничего не менялось, то и подтверждать ничего не нужно». В основном, подобным легкомыслием грешат компании поменьше, которые не считают нужным обеспечить грамотное юридическое сопровождение своей деятельности на постоянной основе. Но что удивительно, так это то, что и довольно крупные, известные компании порой также пренебрегают такой простой формальностью, как заполнение Формы № 6! Безусловно, риск – дело благородное, НО НЕ в вопросах, связанных с регистрацией Вашего предприятия.

В случае дальнейшего игнорирования требований Закона предприятие обрекает себя на никому не нужные лишения, которых совершенно спокойно можно было и вовсе избежать. Например, простейшим из таких отрицательных последствий будет отказ государственного регистратора выдать выписку из ЕГР (ч. 8 ст. 21 Закона).

Далее, согласно Приказу Министерства доходов и сборов Украины от 26.12.2013 г. № 853 «Об утверждении Порядка представления уведомлений об открытии/закрытии счетов плательщиков налогов в банках и других финансовых учреждениях в контролирующие органы», который вступил в действие 07.02.2014 г. (до его принятия существовал Приказ с аналогичной нормой, но его автором был Минфин, а не Миндоходов), наличие в Едином государственном реестре записи об отсутствии подтверждения ведомостей о юридическом лице является одним из оснований для отказа налоговой во взятии счета на учет (пп. 3 п. 3.1 Порядка). Таким образом, предприятие, ведомости о котором не подтверждены, просто не сможет открыть счет ни в одном банке.

Кроме этого, особенно опасным является такое поведение для плательщиков НДС, ведь по решению контролирующего органа возможно аннулирование регистрации плательщиков НДС в случае наличия записи об отсутствии подтверждения ведомостей о юридическом лице (пп. «ж» п. 184.1 ст. 184 Налогового кодекса Украины).

Я уж и не говорю о том, что отсутствие подтверждения ведомостей, как минимум, весьма вредит имиджу любой компании, так как, во-первых, демонстрирует несерьезный подход ее руководства к решению юридических вопросов, а во-вторых, заставляет сомневаться потенциальных контрагентов в правильности выбора делового партнера. А ведь в случае несовпадения, например, информации о подписантах заключенные договора могут быть попросту признаны недействительными со всеми вытекающими последствиями. И тогда вся кропотливая работа в лучшем случае сойдет на нет, а в худшем – предприятие останется «в дураках» еще и с убытками.

Универсальную поговорку «Доверяй, но проверяй!» еще никто не отменял. Пользуйтесь возможностями, предоставляемыми ЕГР для проверки своих контрагентов да и сами не забывайте об основных мерах безопасности, которые позволяют избежать неприятных последствий. Ведь гораздо легче (да и дешевле, к чему уж душой кривить...) предотвратить неприятности, чем в дальнейшем их расхлебывать! (<http://jurblog.com.ua/2014/02/kogda-shutki-plohi>). – 2014. – 10.02).

***

Блог на сайті «chornobylnabat.blogspot.com»
Про автора: Б. Бродовский

Все чернобыльцы равны перед законом

Мнение относительно предложений по проведению акции протеста у представительства ЕС в Украине

Сейчас в чернобыльской среде развернулась горячая дискуссия по поводу реализации пункта 7 Программы дальнейших действий общественных чернобыльских организаций, которая была утверждена на Всеукраинском съезде представителей общественных чернобыльских организаций 14 сентября 2013 года в г. Лубны.

В частности, вышеуказанным пунктом Программы предусмотрено проведение в октябре 2013 года совместной акции протеста чернобыльских организаций Украины и шахтеров-инвалидов возле представительства Европейского Союза с целью обращения внимания европейского сообщества на чернобыльские проблемы граждан Украины.

Исходя из того, что определенное количество чернобыльцев обращалось за судебной защитой в Европейский Суд по правам человека, безусловно, что и эта проблема становится актуальным, в случае проведения этой акции.

Привожу мнение одного из лидеров чернобыльцев по поводу обоснований пункта 7 Программы в необходимости проведения акции протеста:

Необходимо обращение к послу Евросоюза о помощи в обеспечении действенного конструктивного диалога ВЛАСТИ

Украины с представителями общественных чернобыльских организаций по вопросу выполнения Чернобыльского ЗАКОНА, о помощи по устранению массового нарушения прав всех инвалидов-чернобыльцев Украины, предусмотренных пунктом 1 статьи 6 европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод и статьёй I Первого протокола к ней, о неприемлемости общественными чернобыльскими организациями положений Законопроекта 2399, решающих вопросы только о "задолженностях" по судебным решениям и законодательно проигнорировавших при этом главное в пенсионном вопросе инвалидов-чернобыльцев в – "выплате ежемесячных текущих пенсий". При таком законодательном подходе не учитываются требования статьи 22 Конституции Украины и правовые позиции Конституционного Суда Украины, в том числе по обеспечению социальных выплат (решение от 9 июля 2007 года N 6-рп/2007), поскольку положения законопроекта направлены на отсрочку и поэтапное погашение только существующей задолженности по судебным решениям, ответственность за выполнение которых несет государство, и не решает вопросы по обеспечению полного выполнения таких решений, которые будут приниматься судами после вступления законопроекта в силу в случае его принятия как закона, а также требования статей 6 и 124 Конституции Украины, согласно которым судебные решения принимаются судами именем Украины и являются обязательными к исполнению на всей территории Украины. К тому же такой подход не учитывает требований статьи 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод относительно разумных сроков рассмотрения дела судом, поскольку в соответствии с практикой Европейского суда по правам человека стадия исполнения судебного решения является составной рассмотренного дела в разумный срок, а пункт 2 Заключительных положений проекта поручается Кабинету Министров Украины в течение трех месяцев со дня вступления в силу настоящего Закона привести свои нормативно-правовые акты в соответствие с настоящим Законом, что

являются юридически некорректным, поскольку реализация норм этого Закона ставится в зависимость от принятия в будущем подзаконных актов.

Однако вопрос по поводу выполнения решений судов, по которым чернобыльцы отсудили пенсии по инвалидности, в том числе и по решениям ЕСПЧ, является не настолько приоритетным и актуальным, как может показаться на первый взгляд.

Во-первых, не надо забывать и о том, что на протяжении двух последних лет все акции протеста чернобыльцев проходили под лозунгами выполнения государством Украина именно положений статьи 54 Закона Украины "О статусе и социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы" а не решений судов.

Такая тактика и подходы организаторов акций протеста были правильными, поскольку большинство чернобыльцев по разным причинам не обращались в суды, но имели и имеют, несмотря на целенаправленно созданные преграды нынешней властью, законное право на получение пенсий именно в размерах, предусмотренных вышеуказанным Законом.

Более того, какие-либо ограничения прав части чернобыльцев, предусмотренных статьёй 54 Закона Украины "О статусе и социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы", лишь на тех основаниях, что они не обращались за судебной защитой, нарушают их конституционные права, закрепленных статьёй 24 Конституции Украины.

Во-вторых, не надо забывать и того, что есть большое количество чернобыльцев, среди которых и организаторы упомянутой акции, и это общеизвестный факт, которые по судебным решениям претендуют на получение ежемесячных пенсий в размерах, превышающих 20 000 гр., не говоря уж о суммах образовавшейся задолженности.

Безусловно, что это может не только поставить под сомнение искренность действий борцов за права чернобыльцев, но будет выглядеть абсурдно и несправедливо по отношению к тем

чернобыльцам, которые не обращались в суды и не имеют на руках соответствующих судебных решений национальных судов и ЕСПЧ.

Вопрос об ограниченных финансовых средствах по пенсионному обеспечению инвалидов вследствие Чернобыльской катастрофы является актуальным и от него никуда не деться.

Поэтому, акцентирование внимания исключительно на исполнение судебных решений, в свете отношения к остальным чернобыльцам, может действительно выглядеть шкурничеством, чего бы очень не хотелось.

В-третьих, если и апеллировать к европейскому сообществу, то следует акцентировать свое внимание не на исполнениях решений судов, а исключительно на нарушении Конституции и других законодательных актов, которое допускает Украина, в том числе международных соглашений, конвенций, хартий и пр., которые ратифицировало наше государство (http://chornobylnabat.blogspot.com/2013/09/blog-post_9045.html). – 2014. – 15.02).

***

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: А. Антоненко

Коментар до неофіційного проекту Постанови №49 «Про заходи щодо діяльності банків та проведення валютних операцій»

06 лютого 2014 Правлінням НБУ було прийнято Постанову №49 «Про заходи щодо діяльності банків та проведення валютних операцій», що набуває чинності сьогодні.

Зазначеною постановою вводиться обмеження щодо купівлі юридичними особами та фізичними особами – підприємцями іноземної валюти. Так НБУ зобов'язав уповноважені банки зараховувати кошти резидентів в гривнях на окремий аналітичний рахунок балансового рахунку 2900 “Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів банку”. Перераховування коштів для здійснення іноземної валюти може бути не раніше шостого операційного дня після дня

зарахування гривень на цей рахунок. Отже мінімальним строком для купівлі резидентом (юридичною особою та фізичною особою – підприємцем) на міжбанку валюти є сім днів.

Крім того, зазначеною постановою запроваджується тимчасова заборона купівлю іноземної валюти за гривні на міжбанківському валютному ринку України для дострокового погашення резидентами кредитів, позик (фінансової допомоги) в іноземній валюті за договорами з нерезидентами, у тому числі в разі укладання додаткових угод до кредитних договорів; покриття частини страхових резервів страховиками; здійснення резидентами інвестицій за кордон.

Також вводиться тимчасовий дозвіл на придбання банками за дорученням фізичних осіб – резидентів та нерезидентів з метою переказу за межі України за поточними валютними неторговельними операціями, на суму, що не перевищує еквіваленту 50 000,00 (п'ятдесят тисяч) гривень на місяць на одну фізичну особу (<http://jurblog.com.ua/2014/02/komentar-do-postanovi-49-pro-zahodi-schodo-diyalnosti-bankiv-ta-provedennya-valyutnih-operatsiy>). – 2014. – 7.02).

***

Блог на сайті «dynamo.kiev.ua»

Про автора: В. Тарасенко, головний редактор газети «Киевский футбол»

Вадим КОЛЕСНИЧЕНКО: «Закон о коррупции в футболе будет принят»

На фоне бурлящих процессов, которые перманентно идут в Украине, тема футбольной коррупции то вспыхивает, то затихает. Сейчас относительное затишье. Поэтому можно спокойно проанализировать эту «тему». «Интервьюер» выбран не случайно – Вадим Колесниченко, депутат от Севастополя, автор проекта Закона «О коррупции в футболе». Почему в футболе, а не в спорте вообще, народный депутат ответит достаточно подробно. Параллельно готовится еще один Закон «Об экстремизме в спорте». Колесниченко уверен, что если бы эти законы были приняты три года назад, когда впервые на законодательном

уровне заговорили о коррупции в футболе и экстремизме, удалось бы избежать многих негативных процессов. Как автор, оговорюсь, учитывая плюрализм мнений, мнение автора может не совпадать с мнением интервьюера. Тем более интересен «сценарный план» н.д. Колесниченко по ликвидации агрессии и коррупции в футболе.

– Вадим, когда и почему возникла идея создать закон о коррупции в футболе?

– В Украине есть две отрасли, в которых разбирается все население – это футбол и политика. После каждого тура в Премьер-лиге мы слышим нарекания на судей, не засчитавших тот или иной гол. Подобные события накладывают негативный отпечаток на отношение к футболу. Болельщики то и дело гадают: «футболисты сами выиграют или поможет судья». Таким образом, футбол понижает культуру общества. Люди через футбол, привыкают ко лжи, к продажности и несправедливости. Футбол концентрировано влияет на все население, на его настроение, и я бы даже сказал, на образ жизни. Футбол – это театр, люди платят деньги, чтобы посмотреть зрелище. На футбол приходят семьями. И никто не хочет слышать сквернословье и тем более получить бутылкой по голове. На многих футбольных матчах люди смотрят зрелище с одним и тем же названием «...кто-то заработал деньги. Кто же?».

– Что конкретно записано в Законе «О коррупции в футболе»?

– Мы взяли за основу аналогичные законы, принятые в Европе и Америке, соблюдая балансы интересов и «положили» на нашу почву. Мы понимали: такой закон, не должен быть слишком жестким, он должен нести в своей основе профилактическую функцию. Этот закон должен подчеркнуть, что власть в государстве определила «зло» и, с этим явлением будет бороться! На сегодняшний день в государстве не разработана спортивно-правовая база. Мы не можем закрутить «гайки» по самые головки. Спортом руководят, в основном, общественные организации, они проводят соревнования и несут ответственность. В их недрах многие годы «твориться беззаконие». Сразу – порядок

навести невозможно. Как доказать, что игра была договорная. Это целая следственно-розыскная процедура: прослушивание разговоров, заявления участников процесса, видеонаблюдения, внедренные агенты. Под коррупционные схемы подпадают игроки, тренеры, функционеры, менеджеры, спортивные чиновники. Все те, кто может иметь прямое или косвенное отношение к обеспечению футбольного результата.

– Футбольный результат, за который участники «процесса» могут получить финансовую выгоду, делается в трех случаях. Первый – команда хочет занять более высокую строчку в турнирной таблице. Второй – команда не хочет «вылететь» в низший дивизион. Третий – команда занимает место в середине турнирной таблицы и «продает» очки «нуждающимся»...

– Но главное не это. Разного рода «типы» обеспечивают результат, чтобы победить в букмекерской конторе. Причем ставки ставятся за пределами Украины.

– У вас есть доказательства?

– Это «зло» присутствует в Европе и мире, в том числе и у нас. Поэтому возникла потребность в законе. Вот почему, очень важно, в этом вопросе навести порядок. Я отдаю себе полный отчет, что будет колоссальное сопротивление. В первую очередь футбольных чиновников. Хотя, два года назад президент Профессиональной футбольной лиги Милентий Бальчос пригласил меня к себе на переговоры и попросил разработать два закона – один о футбольном экстремизме, второй о коррупции в футболе. Участие в разработке принимали и футбольные функционеры. В дальнейшем, неожиданно для меня, мы столкнулись с диким сопротивлением высших чиновников от футбола. Полтора года, этот проект «возили» по разным кабинетам... Важно другое, на сегодняшний день, он зарегистрирован в Верховной Раде. – Почему вы решили принимать закон о «футболе», а не о спорте вообще?

– Футбольные функционеры первыми заявили об этой необходимости. Футбол самый популярный, массовый и зрелищный вид спорта. И мы не имеем права мириться с теми негативными событиями, которые в нем

происходят. За многими футбольными клубами и федерациями стоят богатые и обеспеченные люди. Футбол связан с расходом больших средств. Как они расходуются и на что, общество должно об этом знать. А не через третьи руки, кулуарно, в тихарях и исподтишка... Мы не можем подвести под такие же требования, как в футболе, федерацию плавания или конного спорта. Это совершенно разные весовые категории. На содержание федераций футбола и клубов в Украине, расходуется средств больше, чем на все остальные федерации вместе взятые.

– В Украине культивируется примерно 240 видов спорта. И футбол, одним махом, всех «переплывает»?

– Когда мы готовили закон о коррупции в футболе. Мы проанализировали все направления, в том числе, штатное расписание, расходы и доходы федераций и клубов, а также должности и зарплаты чиновников и функционеров. Мы получили полную и объективную картину процессов происходящих в футболе. И лишь после этого стали готовить Закон «О коррупции в футболе». Имея базовую основу, мы подготовили и второй Закон «О коррупции в спорте». Он общий, если мы примем одновременно и тот и тот, то коррупционерам в футболе, будет легче «выскальзывать». Поэтому на сегодняшний день, мы можем четко заявить, что закон о коррупции в футболе хороший, добротный, профессиональный, сильный и интересный. Закон о коррупции в футболе будет принят, как бы это кому-то не хотелось...

– В Украине, за 22 года независимости, мы знаем, юридически доведенный до логического завершения, всего один случай договорной игры: «Карпаты» – «Металлист». Повторяю, всего один... В остальном: кто-то что-то слышал, кто-то, что-то знает. Как в песне Высоцкого «И словно мухи, тут и там/ Ходят слухи по домам/ А бядовые старухи, их разносят по умам...».

–...И это естественно, потому что нет правовой базы. Бывший вице-президент (первый вице-президент – авт.) Сергей Стороженко всячески блокировал закон о коррупции. Он мне говорил: «Зачем нам закон, достаточно внести дополнение в Уголовный кодекс, в статью

„мошенничество“ и этого будет достаточно». Категорически не согласен! В футболе слишком сложный, сам по себе состав преступления. Если взять Европу, то там «кроют» по пять-шесть лет... Я был со Стороженко в реальных «контрах» и этого не скрывал. Я в прошлом следователь и позже адвокат и отлично разбираюсь в Уголовном кодексе, поэтому добавив слово «футбол» в статью «мошенничество» это ничего бы не изменило. В европейских странах, согласно закону о коррупции, в разработке одновременно от 300 до 900 участников события!! Отслеживают все связи, и только через несколько лет принимают решения о задержании. Но тогда уже мало не покажется...

– В России не имея закона, применили те методы, о которых вы говорите. Десять лет назад футбольный клуб «Балтика» хотел остаться в первой лиге. Если «Балтика» вылетала во вторую лигу, спонсоры отказывались финансировать клуб. Президент «Балтики» стал «покупать» игры, но оказался на прослушке. Все его действия писались. Возглавлял «это разоблачение» депутат областного совета из Калининграда. Дело довели до суда. Суд отклонил обращение группы депутатов, мотивируя это тем, что у организаторов не было юридического основания «прослушивать», в данном случае, президента «Балтики» и его окружения. В тот год «Балтика», как и хотели чиновники, осталась в первой лиге...

– Мы не можем (в один момент) предложить футбольному хозяйству «драконовские» методы. Мы не можем поступать, как в 1937 году во времена репрессий – хватать всех подозрительных. Лучше пусть виновный уйдет из-под ответственности, чем посадить десять не виновных. Наше правосудие, не должно быть таким...

– Давайте вспомним 2006 год, пять итальянских топ-команд, Серии А, были замешаны в коррупционном скандале. Итальянское правосудие не посмотрело ни на заслуги команд перед «отечеством», ни на что... Наказали «Милан», «Интер» и других, «Ювентус» лишили двух титулов-победителей Серии А последних лет, а спонсоры расторгли контракт на 310 миллионов евро!

– Правильно, почему так получилось. Потому что общество было готово бороться с этим явлением. Были законы! Поэтому, если не ставить «ограничители» в виде законов, это может привести к гражданской войне... Нынешние стадионы это «собрание» людей с разным культурным уровнем, образованием, мировоззрением, мнением по различным процессам, которые происходят в обществе.

– Вы сказали, если не будет законов о футболе, это может привести к гражданской войне. История знает случай, когда конфликт на стадионе привел не к гражданской, а к отечественной войне... 1969 год. Игра в розыгрыше сери плей-офф между Гондурасом и Сальвадором за выход на чемпионат мира 1970 года в Мексике. Победы разделились поровну. Назначили дополнительную игру, Гондурас проиграл. Сразу после поражения сборной, Гондурас разорвал дипломатические отношения с Сальвадором. Страсти в обществе так накалились, что перешли в настоящую войну, с самолетами, бронетехникой и пехотой. В результате, с обеих сторон 3 тысячи убитыми, 6 тысяч ранеными, разрушенные города и тысячи беженцев...

– Не помню, в каком году, в Турции было около 80 раздавленных в толчее людей, которые пошли друг на друга из-за не правильного «свистка» арбитра во время одного из матчей. Агрессия вспыхивает на стадионах регулярно. Часто по вине арбитра, которого, очевидно, проплачивают. Это составная часть большого процесса. Агрессия на стадионах это понижение уровня правосознания общества. Ведь, раньше такого на стадионах не было. Причем я говорю о глобальной проблеме, которая захлестнула многие страны...

Другая, не менее важная, проблема в футболе – экстремизм. Мы также подготовили Закон «Об экстремизме в футболе», который, к сожалению, второй год блокируется Министерством внутренних дел Украины. Вот, при вас, пять минут назад, я разговаривал по телефону с заместителем министра МВД Украины Дубовиком, который просит внести некоторые коррективы в этот закон об экстремизме на стадионах. Думаю, компромисс мы найдем.

Главное, что канву этого закона писали руководители служб безопасности футбольных клубов. Моя задача, как законодателя, внести в этот закон, правовые элементы. Отсутствие законов в спорте, приводит к дракам среди фанатов, погромам и беспорядкам не только на стадионах, но и в городской черте по пути следования от и до стадиона. А это совсем недопустимо.

Случай на львовском стадионе, во время матча Украина-Сан Марино, показал, что у некоторых наших болельщиков (малой ее части) отсутствует понимание – ради чего они идут на стадион. Хамским, циничным поведением во время матча, они хотят ввести право своей силы на трибуны, игнорируя футбольные «законы» УЕФА и ФИФА, а также Украины. С этим никто и я в частности, мириться не собираюсь. Для меня это неприемлемо. Я на стороне тех людей, которые пришли на стадион болеть за свою любимую команду, а не демонстрировать, что кому-то море по колено. Мы должны обезопасить настоящих болельщиков. Стадион это не место для политических лозунгов, демонстрации силы, горящих флайеров и конечно милицейского беспредела. Все должно быть уравновешено. И государство своими законами должно защищать нормальных болельщиков.

– В Верховной Раде много практикующих людей, имеющих прямое отношение к футболу. Народный депутат Данилов, президент Премьер-лиги, н.д. Климов – президент «Черноморца», н.д. Бойко – президент «Ильичовца», н. д. Павелко – председатель Днепропетровской ОФФ, н.д. Герега – директор организации футбольного спонсора, н. д. Савчук – бывший вице-президент «Волыни», н.д. Остапчук – помогал мини-футбольному ФК «Локомотив» (Харьков).

– Знаете в чем проблема. Мои коллеги депутаты, которые имеют отношение к футболу, впрямую не выступают против закона о коррупции. Происходит подковерная борьба. То там статью напишут, тот там скажут, что мол, не надо нам никаких законов о коррупции в футболе. Или какая-то фанатская группировка выступит в СМИ с «разоблачениями». Или

болельщик до хрипоты будет доказывать, что все хорошо, а то вдруг откуда-то возьмется эксперт и выразит свою точку зрения, мол, это все ерунда, это дискредитация футбола. «Тайны Мадридского двора» (!) намного серьезнее и опаснее, чем все это можно себе представить. Происходит подмена понятий. Никто никому не запрещает кричать на трибуне и болеть за свою команду, раскрывать лозунги, которые призывают команду к активным действиям. То о чем мы говорим, это совершенно другие вещи. Это наведение порядка в самом популярном и любимом виде спорта и в местах скопления большого количества людей.

– Вы общались с нынешним составом Федерации футбола Украина, в частности с президентом Анатолием Коньковым?

– Да конечно, мы разговаривали на эту тему. Он поддерживает. У меня даже есть медаль от федерации футбола. Мы же все умные люди, понимаем, что коррупционные схемы «крутятся» в клубах, на более, низком от федерации уровнях и, верхний эшелон часто к этому не имеет никакого отношения. Закон об экстремизме в футболе, трижды вносили в повестку дня сессии и в последний момент по звонку министра МВД его снимали с голосования. Потому что в этом законе, заложена персональная ответственность высокопоставленных милицейских чинов за беспорядки на стадионе.

– Но милиции запрещено находиться на трибунах. Порядок обеспечивают стюарды. На НСК «Олимпийском» во время матчей их насчитывается около 400-т человек.

– Милиция должна находиться вокруг стадиона и в подтрибунном помещении, чтобы они могли оперативно вмешаться. Та форма, которая существует сейчас, доведена до абсурда. В случае возникновения «проблемы» на стадионе, милиция рассматривает письменное заявление, написанное на имя начальнику милиции и только после этого, он дает команду своим подчиненным по устранению «проблемы». Милиция говорит так: «Это коммерческая игра, пусть, что хотят, то и делают». А мы обязываем милицию, заключать договора с клубами и совместно нести ответственность за порядок на и вокруг стадиона.

Более того, мы предложили в этом законе «об экстремизме», включить в систему футбольного матча дежурного судью, что бы он в случае мелкого правонарушения, сразу на месте «преступления» выносил приговор.

...

– Чем, на ваш взгляд, закончится начатое вами дело?

– Только одним, принятием Законов об экстремизме и коррупции в футболе! (<http://dynamo.kiev.ua/articles/168395.html>). – 2014. – 6.02).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 3 (61) 2014**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:

Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:

А. Берегельська

Підп. до друку 24.02.2014.

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,9

Наклад 2000 пр.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта

видавничої справи до Державного реєстру

видавців, виготівників і розповсюджувачів

видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.